

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1897. Andra Kammaren. N:o 33.

Lördagen den 1 maj.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Upplästes för justering det i kammarens sammanträde den 24 nästlidne april förda protokoll.

Ordet begärdes af

Herr Elowson, som anförde: Herr talman! Under den debatt, för hvilken det nu föredragna protokollet redogör, begärde jag ordet med anledning af ett uttalande, som hans excellens herr statsministern gjorde angående privatbankerna. Omnämmande, hurusom de enskilda, sedelutgifvande bankerna lede af vissa svagheter, yttrade hans excellens enligt det stenografiska referatet, att »dessa svagheter förnämligast härflyta af den sedelutgifningsrätt, som är dessa banker medgifven». I det protokoll, som nu föreligger till justering, har framför uttrycket »den sedelutgifningsrätt» inskjutits de fyra orden: »ett oförsigtigt begagnande af —». Hans excellens har således med afseende å privatbankernas svagheter velat säga, att »dessa svagheter förnämligast härflyta af ett oförsigtigt begagnande af den sedelutgifningsrätt, som» etc.

Med afseende derpå, att det af hans excellens fälda yttrandet framkallade en replik, vill det synas, som om ändringen af yttrandets innehåll ej skulle stå i god samklang med kammarens arbetsordning; men jag anser mig dock icke för min del böra hemställa om något yrkande.

Vidare yttrades ej. Det upplästa protokollet godkändes.

§ 2.

Till kammaren hade inkommit följande protokoll, som upplästes:

Sedan revisionssekreteraren Hugo Erik Mauritz Bohman, hvilken vid innevarande riksdag blifvit utsedd till Riksdagens justitieombudsmans efterträdare, numera, i följd af kamrarnes beslut, insatts i justitieombudsmansambetet, sammanträdde kamrarnes valmän år 1897 den 30 april för att utse den man, som skall efterträda Riksdagens justitie-

ombudsman, i fall denne, innan nästa lagtima Riksdag anställt nytt val af justitieombudsman, skulle med döden afgå, samt utöfva embetet under den tid, justitieombudsmannen kan vara af svår sjukdom eller annat laga förfall derifrån hindrad; och befunnos, efter valförrättningens slut, rösterna hafva utfallit sålunda:

Herr häradshöfdingen Bernhard Herman Rohtlieb med trettiotre röster,

i följd hvaraf herr häradshöfding Rohtlieb blifvit utsedd till justitieombudsmannens efterträdare.

Adolf Helander.

A. F. O. Cederberg.

Ivar Månsson.

Otto M. Höglund.

Jemte det protokollet lades till handlingarne, beslöt kammaren, att Riksdagens kanslideputerade skulle genom utdrag af protokollet om detta val underrättas samt anmodas låta uppsätta och till kamrarna ingifva förslag till dels förordnande för den valde och dels skrifvelse till Konungen med anmälan om det verkställda valet.

§ 3.

Föredrogos och bordlades för andra gången:

konstitutionsutskottets utlåtande n:o 8; samt

Andra Kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande n:o 18.

§ 4.

Till behandling förelåg statsutskottets utlåtande n:o 9, angående regleringen af utgifterna under riksstatens åttonde hufvudtitel, innefattande anslagen till ecklesiastikdepartementet.

Punkterna 1 och 2.

Biföllos.

Punkten 3.

Lades till handlingarne.

Punkterna 4 och 5.

Biföllos.

Punkten 6.

*Angående
inrättande
af ny juri-
disk pro-
fessur i
Upsala.*

I statsverkspropositionen hade Kongl. Maj:t föreslagit Riksdagen att för inrättande af en ny ordinarie professur inom juridiska fakulteten vid universitetet i Upsala bevilja ett årligt anslag af 6,000 kronor.

I motsats härtill hade herr *C. E. Ljungberg* uti en inom Första Kammaren väckt motion (n:o 37) hemställt, att det begärda anslaget till en ny professur vid Upsala juridiska fakultet icke för närvarande måtte beviljas.

*Angående
inrättande
af ny juri-
disk pro-
fessur i
Upsala.
(Forts.)*

Utskottet hemställde:

att, i enlighet med herr Ljungbergs ofvan omförmälda yrkande, Kongl. Maj:ts förevarande framställning icke måtte af Riksdagen bifallas.

I en vid denna punkt fogad reservation hemställde deremot herrar *Chr. Lundberg, A. G. L. Billing, I. Wijk, I. Kerfstedt, G. D. R. Tornerhjelm*, grefve *Ph. Klingspor, F. E. Pettersson, C. U. S. Lybeck, L. Grundberg, Th. Nyström, J. G. Björlin* och *S. Tham*,

att Riksdagen, i anledning af Kongl. Maj:ts förevarande framställning och utan afseende å det af herr Ljungberg i ämnet gjorda yrkande, må för inrättande af en ny extra ordinarie professur inom juridiska fakulteten i Upsala bevilja ett årligt anslag af 4,000 kronor, att till innehafvaren af nämnda tjänst utgå med 3,000 kronor såsom lön och 1,000 kronor såsom tjänstgöringspenningar, med rätt för bemälda lärare att efter fem års väl vitsordad tjänstgöring erhålla ett ålderstillägg å lönen af 500 kronor, att utgå af åttonde hufvudtitelns förslagsanslag: åldertillägg.

Efter föredragning af punkten anförde:

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet Gilljam: Herr grefve och talman, mine herrar! Då den i föreliggande punkt omförmälda kongl. propositionen ligger mig alldeles särskildt om hjertat, så är det naturligt, att jag med ett visst missmod sett det slut, hvartill utskottet kommit. Då emellertid, af den bifogade reservationen att döma, sympatier finnas för Kongl. Maj:ts proposition inom Första Kammaren, och jag hoppas, att sympatier icke heller saknas i denna kammare, ber jag att för en stund få taga kammarens uppmärksamhet i anspråk för att om detta ärende yttra några ord.

Jag vill då först inledningsvis granska ett par af utskottet omnämnda, i den i ärendet väckta motionen anförda skäl för ett afslag. Motionären påpekar först och främst — med ett visst beklagande, synes det — att vi ha två universitet, i följd hvaraf staten ej kan med den fullständighet, som annars vore önskvärd, uppfylla alla fordringar. För min del anser jag den omständigheten glädjande, att Sverige är nog stort att behöfva två universitet, och att lärjungeantalet vid dessa båda universitet är fullt tillräckligt, vid det ena kanske till och med allt för stort. Men särskildt ber jag herrarne bedöma giltigheten af detta motionärens skäl i sammanhang med den nu ifrågasatta ökningen af lärarekrafterna inom juridiska fakulteten i Upsala. Vore det så, att vi hade ett enda universitet, så kunna herrarne vara öfvertygade om, att vi för lärjungeantalets skull nu hade

Angående
inrättande
af ny juri-
disk pro-
fessur i
Upsala.
(Forts.)

att tänka på en ökning af den juridiska fakulteten icke med *en* professur, utan med *många*. Ett af hufvudskälen för Kongl. Maj:ts framställning här är just den omständigheten, att redan nu i Upsala antalet juris studiosi är så stort, att fakulteten med sina nuvarande lärarekrafter ej kan på ett tillfredsställande sätt fullgöra sina skyldigheter.

Motionären har ock talat om, att skicklige män skulle saknas för att intaga en ny juridisk lärostol, och att det därför syntes vara skäl att uppskjuta beviljandet af det begärda anslaget. Dermed förhåller det sig så, att i Upsala för närvarande finnes en ledig professur, hvars förre innehafvare för endast några månader sedan fick den befordran, på grund hvaraf ledighet nu förefinnes; och jag har icke det minsta skäl att betvifla, att ju icke den nu lediga professuren kommer att finna sökande med erforderlig kompetens. I Lund är det för närvarande två lediga professorer inom den juridiska fakulteten; men der har det i fråga om tillsättandet af professorer gått så pass lifligt till, att under den tid, jag varit departementschef, icke mindre än två professorer blifvit tillsatta — om ock det egendommiga förhållandet inträffat, att samma person fick först den ena professuren och sedan den andra. Hvad beträffar de nu lediga professorerna, ligga ansökningshandlingarne till den ena redan i departementet och vänta på ett snart afgörande; och det finnes ingen anledning att förmoda, att icke äfven den andra lediga professuren skall finna sökande.

Jag öfvergår nu till utskottets icke alltför vidlyftiga motivering. Det är sant, att fördelningen af läroämnena inom juridiska fakulteten kan göras på flera sätt, och faktiska förhållandet är, att denna fördelning är något olika i Upsala och i Lund, men man må dock ej föreställa sig, att hvarje sammanslagning af discipliner är möjlig eller sammanslagning öfver hufvud i allo fördelaktig? Är det så, att en professor har flera ämnen att sköta, så följer deraf, att de särskilda ämnena blott periodvis med längre eller kortare mellanrum kunna förekomma vid föreläsningarne. Denna omständighet åter kan utöfva en ganska ofördelaktig inverkan med hänsyn till de enskilda studerandena, så till vida nemligen, att härigenom vållas ett framskjutande af den tidpunkt, då de studerande eljest kunde vara beredda att aflägga examen.

Vidare är att komma i håg, att tentamens- och examinations-skyldigheten för professorerna under sådana förhållanden blir ovanligt tung i synnerhet vid ett stort universitet och betager dem all tid till egna studier och bearbetningar af de ämnen, hvilkas målsmän de äro satta att vara. Är det nu så, att de ämnen, som sammanföras, äro beslägtade, må man kunna taga tillbörlig hänsyn till den ekonomiska billighet, som man ernår genom en dylik förening; men äro deremot ämnena olika, så är skadan nästan uppenbar. Det uppstår först svårighet vid sjelfva tillsättandet af platsen. Med de uppdrifna fordringar på professorernas kompetens, som i våra dagar förekomma, och med den specialisering, dit den vetenskapliga utvecklingen i våra dagar oemotståndligt tenderar, är det svårt och många gånger hardt när omöjligt för en person att kunna beherska ens ett

enda ämne och öfverskåda det i hela dess vidd, huru mycket mer då, om han skall ådagalägga vetenskaplig insigt i flera olikartade ämnen. Och för den en gång utnämnde läraren måste den oundvikliga splittringen i verksamheten allt fortfarande komma att utöfva en ofördelaktig inverkan vid fullgörandet af honom åliggande skyldigheter.

För närvarande hafva vi i Upsala en professur, omfattande rätts-historia, juridisk encyklopedi och romersk rätt. Herrarne kunna tänka sig, hvilken tentamens- och examinationsbördas skall uppstå för en sådan universitetslärare, då vid universitetet finnas 362 studerande inom juridiska fakulteten och af dem omkring 200, som idka studier för juris kandidatexamen. Jag har verkligen haft en statistisk uppgift i detta afseende, men jag har den ej för tillfället med mig, och den torde ej heller behövas, ty saken är lätt att begripa ändå.

Nu har motionären — och möjligen äfven en och annan af herrarne — tänkt, att den romerska rätten borde få maka åt sig. Ja, det har den romerska rätten äfven fått göra, men det kan dock ej ske mer än till viss grad, ty den romerska rätten bibehåller ännu stor betydelse för ett intensivare juridiskt studium, och särskildt är kändedomen om denna rätt absolut nödvändig för den, som vill förstå en del af den utländska lagstiftningen, hvilken än i dag i ganska vidsträckt mån hvilat på den gamla romerska rättens grund.

Utskottet har nu sagt, att det till fullo erkänner den svenska rättshistoriens stora betydelse, men icke anser behövet kräfva, att en ny juridisk professur för forskningen och undervisningen i detta ämne upprättas. Ja, detta är en åsigt, som går i snörrätt riktning mot hvad de sakkunnige ha uttalat. Genom den nuvarande och äfven de föregående framställningarne i detta ämne från universitetsmyndigheternas sida går såsom en röd tråd krafvet på, att rättshistorien skall hafva själfständig ställning och sin egen målsman. Det har i dagarne här i Riksdagen delats ut en broschyr, i hvilken det omför-mäles något, som kanske för de flesta af herrarne förut var bekant, nemligen att utgifvandet af Sveriges gamla lagar är ett arbete, som kraft 50 års möda, och detta af en man, som var alldeles särskildt begåfvad och rustad för sin uppgifts fyllande. Han har i detta sitt arbete upprättat åt sig en minnesvärd, som är övaraktigare än någon af bron», men han har deri äfven åt svenska folket upprättat en vacker minnesvärd, ty, mine herrar, det är genom utgifvandet af dessa lagar, som vi kunnat få en föreställning om, hurudan den utveckling måste tänkas hafva varit, som föregått dessa landskapslagar, sådana de nu föreligga, sedan de i sinom tid blifvit upptecknade; och det visar sig deraf, att våra fäder — och detta ord betecknande en mycket aflägsen framtid — redan tidigt hade lagt grund till en samhällsordning och en odling, som icke var att förakta. Nu skulle möjligen någon kunna tro, att, då dessa gamla lagar nu föreligga i ett pröfvadt och sofradt skick, de icke vidare skulle hafva någon betydelse, icke vidare kräfva något arbete. Nej, mine herrar, ett alldeles motsatt förhållande eger rum. Nu först bjuda de åt forskningen ett rikt fält för undersökning och bearbetning, och icke nog härmed, utan särskilda förhållanden göra, att dessa gamla lagar, såsom

*Angående
inrättande
af ny juri-
disk pro-
fessur i
Upsala.
(Forts.)*

Angående
inrättande
af ny juri-
disk pro-
fessur i
Upsala.
(Forts.)

belysande hela den gamla germanska rättsuppfattningen, äfven för utländska rättslärdé äro af den största betydelse och utgöra ett föremål för deras lifligaste uppmärksamhet. Här erbjuder sig således ett fält inom den juridiska vetenskapen, der våra vetenskapsmän, som ju borde få anses vara både mest berättigade och mest skickliga att utföra den nödiga bearbetningen, verkligen kunna göra en internationel insats i den juridiska vetenskapliga forskningen. Skola vi då icke unna våra vetenskapsmän en dylik möjlighet?

Sedan kommer en lång följd af århundraden, der vår rättsutveckling för utländingen är af mindre betydelse, men som för oss såsom svensk nation är af stor, ja, mycket stor vikt. Hela denna tids lagstiftning är nästan fullständigt obearbetad. Man har knappast reda på källorna, och i många fall ligger det rika materialet helt och hållet oanvänt och väntar på att dragas fram i ljuset. Skola vi icke tänka äfven på denna sak? Mellan de gamla landskapslagarne och 1734 års lag ligger ett arbetsfält, som är af den omfattning, att det nog kräfver både *en* mans hela kraft och säkerligen mängas der-till. Utan tvifvel fordras blott och bart för att bryta den första vägen decenniers arbete; men är detta arbete en gång börjadt och om i spetsen för detsamma står en skicklig och intresserad ledare, så skola helt visst många medhjelpare träda fram för att hvar i sin mån draga ett strå till stacken.

Det är nu snart 40 år, sedan man först började tala om, att derest den juridiska fakulteten i Upsala skulle kunna på ett fullt tillfredsställande sätt fylla sin uppgift, fordrades åtta professorer. Förhållandena ha sedan dess utvecklats sig på ett sådant sätt, att hvad som då kunde anses nödigt nu är det i mångfaldigt högre mån. Upprepade gånger hafva också universitetsmyndigheterna för Kongl. Maj:t framställt detta önskningsmål och framhållit dess vikt och nödvändighet, och nu sista gången har konsistorium till och med förklarats, att detta är universitetets viktigaste kraf. Skall icke en så lifligt och enträget upprepad önskan förtjena något tillmötesgående från Riksdagens sida? Är det icke skäl att, för att bereda våra vetenskapsmän tillfälle att framlägga forskningsresultat, som de med visshet kunna beräkna skola af de rättslärdé mottagas med det största intresse, är det icke skäl att härför underkasta sig en årlig kostnad af 4,000 kronor?

Med anledning af hvad jag nu yttrat hemställer jag, att kammaren måtte egna denna Kongl. Maj:ts begäran sin särskilda uppmärksamhet och, jag vågar väl äfven tillägga, sin sympati.

Herr Boëthius: Herr talman, mine herrar! Jag beklagar, att statsutskottets ärade ledamöter icke ansett sig kunna mer behjerta den ifrågavarande kongl. propositionen, och detta mitt beklagande gäller icke blott denna kammares ledamöter, som hemställt om rent afslag, utan minst lika mycket reservanterna från Första Kammaren, hvilka föreslagit, att den ifrågasatta professuren skulle blifva extra ordinarie. Om det skall finnas någon rimlighet i att skilja mellan ordinarie och extra ordinarie professorer, hvilka ju ha samma vetenskapliga kompetens och samma undervisningsskyldighet, så är det väl den, att en ordinarie professor skall representera ett sjelfständigt

ämne inom konsistorium. Nu är af reservanterna föreslaget, att detta ämne skulle blifva sjelfständigt, men dock sakna en ordinarie professor, d. v. s. en representant inom konsistorium. Hvad reservanterna velat vinna, är att få professorn för billigare pris. Men, mine herrar, detta är ett särskildt olämpligt tillvägagångssätt, när det gäller den juridiska fakulteten; vore det deremot fråga om den filosofiska, kunde ju saken ställa sig på annat sätt. Ty, mine herrar, I mån tro, att de, som tjena Justitia, äro helt annat folk än de, som bringa sin hyllning åt Sophia. För de förra stå i rikt mått öppna embeten med höga löner och mycket inkomstgivande privata uppdrag. De, som tillhöra den filosofiska fakulteten åter, få i regeln nöja sig med anställning vid universitetet och skolan, och för dem kan därför äfven en e. o. professorslön vara en afsevärd inkomst. Mine herrar, vi hafva sjelfva fått erfara, huru svårt det är att få behålla en skicklig jurist. Jag erinrar härvid om herr Holmlins motion om förhöjning i aflöningen åt justitieombudsmannen. Vi veta, att en skicklig jurist icke gerna plägar länge qvarstå vid denna befattning, som dock är förenad med en lön på 8,000 kr. Huru kunnen I då tro, att det skall vara möjligt att qvarhålla en skicklig jurist på en plats med blott 4,000 eller 4,500 kronors aflöning? Och derom kunna vi väl dock alla vara ense, att de, som skola utbilda våra jurister, böra icke vara de medelmåttigaste.

På grund häraf skulle man kunna känna sig frestad att nu låta saken förfalla i hopp om att man en annan gång skulle kunna få en ordinarie professur. Men jag tror dock icke, att det är skäl att spanna bågen allt för högt, och jag skall därför yrka bifall till reservanternas förslag. Här stå nemligen allt för höga intressen på spel.

Utskottets majoritet har nu emellertid förklarad, att denna sak skulle kunna ordnas och behöfvet tillgodoses genom en lämpligare fördelning och anordning af undervisningen inom den juridiska fakulteten. Ja, det skulle vara intressant att få höra, huru denna anordning och fördelning skulle gå för sig, enär universitetsmyndigheterna icke veta, huru det skulle kunna vara möjligt, i fall icke de juridiska studierna skola inskränkas till blott och bart examensstudier för utbildande af en skrifvarecorps utan vetenskaplig bildning. Men detta är ju icke universitetens uppgift, och det skulle vara till stor skada för den juridiska bildningen i vårt land. Jag ser icke denna sak uteslutande från examinationssynpunkt, jag vill, att man skall se den från den högre synpunkten, att våra universitet, äfven inom den juridiska fakulteten, ha att vårda *den vetenskapliga forskningen*. Och det gäller här stora vetenskapliga intressen, det gäller att kunna bereda plats och bereda vård åt de juridiska discipliner, som kanske ha den största vetenskapliga betydelsen, nemligen studiet af den svenska rättshistorien och den internationella privaträtten. Eftersom det nu i första rummet är fråga om det förra ämnet, skall jag be att derom få säga några ord. Den moderna rätten har uppkommit ur två stora källfloder: den romerska rätten är den ena och den andra är de särskilda rättsedvänjor, som de germanska folken hafva utbildat, och uti denna rätt, som utbildat sig hos de germanska folken, intaga Sveriges gamla lagar en hedersplats. Huru har då denna lag-

*Angående
inrättande
af ny juri-
disk pro-
fessur i
Uppsala.
(Forts.)*

Angående
inrättande
af ny juri-
disk pro-
fessur i
Upsala.
(Forts.)

stiftning kommit till i vårt land? Den är icke ett verk af lärda jurister, den är ett verk af folket på tingen, och det är odalmännen, som utbildat dessa rättssedvänjor under personligt arbete för lag och rätt. Härmed lades den yppersta grund för en nationel rättsutveckling, men denna nationella rätt behöfde utbildas genom en vetenskaplig skola, och detta skedde genom studium af den romerska rätten. Då uppstod emellertid den faran, att man blef så intagen af den romerska rättens formella företräden, att man kastade bort den nationella rättsutvecklingen, och så skedde också på många håll. Att så icke blef fallet äfven hos oss, därför ha vi i främsta rummet att tacka Gustaf Adolfs tidevarf och i allra främsta rummet Stiernhöök, som först bearbetade denna verkliga skatt, som finnes i våra gamla lagar, och dermed öppnade den dåtida bildade världens ögon åtminstone här i Sverige för deras betydelse. Och hvad blef följden härat? Jo, att den svenska rättsutvecklingen blef stående på nationel grund, att 1734 års lag icke utgör en efterbildning af den romerska rätten, utan grundar sig på den urgamla svenska rätt, som Sveriges bönder ha skapat, och att derfor rättsväsendet i vårt land icke blifvit för folket främmande såsom på många andra håll. Men olyckligtvis blef man stående här. Man nöjde sig med att låta 1734 års lag hvila på nationel grund. Under den följande tiden har man allt för mycket underlåtit att gå tillbaka till den friska källan, våra nationella lagar. Det är väl sant, att Schlyter utgaf våra landskaps- och landslagar och dermed skapade det yppersta rättshistoriska material, som kanske något folk har, men till följd deraf att det svenska rättshistoriska studiet icke intager någon själfständig ställning vid våra universitet, har denna guldgrufva icke blifvit behörigen tillgodogjord; det är utländingar, som hafva bearbetat de svenska lands- och landskapslagarne, och icke svenska vetenskapsmän. Och detta innebär en fara för hela vår svenska rättsutveckling. Ty om vi icke under den följande tiden bygga på den nationella grunden, då gå de redan vunna frukterna förlorade. Här gälla, om någonsin, orden: »lyssna till den granens susning, vid hvars rot ditt bo är fästadt», och vår rättsutveckling, vår lagliga ordning är fästad just vid dessa våra faders verk. Genom att nu besluta en sådan professur vore möjlighet beredd att bearbeta denna skatt.

Man har sagt: ja, det är nog så, men Lund är ingenting, och hvarför skall Upsala ensam få en sådan professur? Ja, mine herrar, jag återkommer då till hvad jag sagt eller att jag icke ser denna sak från blott undervisnings- och examinationssynpunkt, utan att för mig hufvudsaken är, att denna gren af vetenskaplig forskning får en målsman i vårt land. För min del skulle jag lika gerna acceptera och vara lika ifrig för saken, om det föreslagits, att denna professur skulle inrättas i Lund eller i Stockholm, om vi här hade en juridisk fakultet, men naturligtvis är det af praktiska skäl lämpligast att välja den plats, der det största antalet studerande finnes, så att man på samma gång kan tillgodose examinations- och undervisningsintresset.

Till sist vågar jag en vädjan till denna Andra Kammarare. Denna Andra Kammares män äro de andliga arftagarne af våra landskapsting, å hvilka Sveriges odalbönder lade den fasta grunden till den svenska friheten och det svenska rättsväsendet. Skulle då icke kammararen

kunna se denna sak ur den synpunkten, att det vore en hederssak just för Andra Kammarens ledamöter att låta detta deras faders verk komma till heder genom svensk forskning och blifva till gagn för vår kommande rättsutveckling. Det är möjligt, att denna sak kan gå genom gemensam votering, och det vore ju bra för saken, men jag förklarar upprigtigt, att jag skulle tycka det vara ledsamt, om Andra Kammaren skulle låta taga från sig äran att på detta sätt betala en hedersskuld åt vördnadsvärda fäder. I förhoppning, att så icke skall ske, ber jag, herr grefve och talman, att få yrka bifall till reservanternas förslag.

*Angående
inrättande
af ny juri-
disk pro-
fessur i
Upsala.
(Forts.)*

Herr Larsson i Mörtlösa: Att den högt ärade representanten för Upsala lifligt skall förorda bifall till ett anslag åt den institution, som han sjelf tillhör, det ligger i sakens natur och kan ju icke förundra någon, men jag hemställer dock, huru vida icke de sju professorer, som för närvarande finnas inom den juridiska fakulteten vid Upsala universitet, borde kunna upprätthålla den juridiskt vetenskapliga bildningen vid universitetet, allra helst som antalet juris studerande nedgått från 480, som de voro 1890, till 362 för närvarande. Det är ju gifvet, att om den kongl. propositionen bifalles, kommer en liknande begäran att framställas från Lunds universitet, hvilket icke har mer än sex professorer i den juridiska fakulteten. För den högt ärade representanten från Upsala sin vilja fram, så skulle denna professur tillsättas såsom ordinarie, och dermed skulle också följa högre lön och på samma gång pensionsrätt.

Jag skall därför för min del hemställa, att kammaren måtte biträda statsutskottets framställning, till hvilken jag yrkar bifall.

Herr Ernst Carlson: Herr grefve och talman, mine herrar! Den ärade medlem af statsutskottet, som nyss hade ordet, förmenade, att ett bifall till reservanternas förslag i den nu föredragna punkten sannolikt skulle framkalla anspråk äfven från Lunds universitet. Jag tror likvisst, att han då gick något för långt i sina farhågor. Han häntydde på, att det för närvarande inom den juridiska fakulteten i Upsala finnes *sju* professorer, men i Lund endast *sex*, hvadan om nu upprättades en ny professur i Upsala, så skulle man i Lund snart komma och begära att också der få en ny professur. Jag vill dock upplysa om, att medan antalet juris studerande i Upsala är eller åtminstone år 1895 var 362, har Lund för närvarande blott 113 sådana studerande, således icke fullt en tredjedel af antalet i Upsala. Det förefaller därför, som om ingen fara i berörda afseende borde föreligga, då ju antalet lärare bör stå i rimligt förhållande till antalet lärjungar.

Sjelöva hufvudfrågan, som här föreligger, kan ses från flera synpunkter. Man kan först och främst se frågan om den äskade nya professuren från den praktiska synpunkten, det vill säga från den akademiska undervisningens synpunkt. I detta afseende finner jag de skäl, som Upsala juridiska fakultet har framlagt, synnerligen talande. Redan för omkring 40 år sedan uttalade sig fakulteten för behöfligheten af samma antal lärarekrafter, som nu föreslås, eller *en* utöfver det nuvarande antalet af *sju* professorer. Men under de

*Angående
inrättande
af ny juri-
disk pro-
fessur i
Upsala.*
(Forts.)

gångna 40 åren har antalet juris studerande i Upsala växt från 135 år 1859 till 362 år 1895, eller icke långt ifrån tredubblats. Det ligger då i öppen dag, att lärarnes antal nu icke kan vara tillräckligt. Och det nyss omnämnda förhållandet, att i Lund finnas sex professorer inom juridiska fakulteten, men icke ens en tredjedel så stort antal juris studerande som i Upsala, pekar likaledes hän emot, att i Upsala kräfvades en förstärkning af lärarekrafterna. Jag tror, att man under sådana förhållanden icke bör lägga allt för stor vikt vid hvad statsutskottet på sid. 12 i det nu föredragna betänkandet påstår, nemligen att genom lämplig fördelning och anordning af undervisningen denna skulle kunna utan förstärkning af lärarekrafterna på ett fullt nöjaktigt sätt tillgodoses. Det har nemligen icke af utskottet blifvit uppvisadt, på hvilket sätt en sådan »lämplig fördelning och anordning» skulle kunna företagas, och tills detta skett, tror jag, att man kan ha skäl att vara skeptisk i fråga om åtgärdens utförbarhet i praktiken.

Jag skall dock här icke mycket uppehålla mig vid den praktiska synpunkten. Ty det fins en annan synpunkt, som vid bedömandet af den föreliggande frågan för mig är vida viktigare; jag menar den fosterländska forskningens. En akademisk lärare har, som bekant, en dubbel uppgift att fylla: å ena sidan att undervisa den ungdom, som samlas omkring honom, och å andra sidan att genom forskning och fortsatta studier söka föra sin vetenskap framåt. Den senare uppgiften är af vikt, icke minst i ett ämne, som är så föga uppodladt som den svenska rättshistorien.

Ser man saken historiskt — och jag kan icke neka till, att jag har en viss förkärlek att se saker så — då är det obestridligt, att få länder i världen hafva att uppvisa en så storartad och original utveckling på den nationella rättens område som just Sverige. Det har här nyss erinrats om våra gamla landskapslagar, hvilka af professor Schlyter samlats till ett epokgörande verk, som utgör en af de viktigaste källorna för den germanska rätten, och erbjuda ett rikt forskningsmaterial, hvilket dock från svensk sida ännu icke i nämnvärd grad blifvit bearbetadt. Jag skulle ytterligare kunna hänvisa på landslagen och stadslagen från medlet af 1300-talet, hvilka framträdde, sedan riksenheten blifvit konsoliderad, men med bevarande af de gamla nationella traditionerna, samt på 1734 års lagverk, som i klarhet och skärpa framstår som ett mönster för alla tider. Förutom dessa väldiga märkesstenar i vår rättshistoriska utveckling, hafva vi, såsom bekant, en otalig mängd andra lagar och förordningar på det kyrkliga, sociala och kommersiella lifvets områden, hvilka bilda liksom en krans kring de nämnda förordningar, hvilka delvis ännu bestå, men delvis ligga dolda i arkivens damm. I denna lagstiftning afspjela sig många sidor af en rik, egenartad nationel utveckling, som väl förtjenar att taga vara på, men som ännu ej funnit sin tecknare. Den svenska rättshistorien är, i stort sedt — om jag undantager några mindre specialafhandlingar — ännu oskrifven. Och dess framställning kräver sin egen man, utrustad med de vetenskapliga förutsättningarna derför och lifvad af den nationella uppgiftens storhet. Rätta sättet att finna en sådan man tror jag vara att upprätta en lärostol i svensk rättshistoria vid vårt äldsta universitet.

Det är särskildt ur denna synpunkt, som jag, herr talman, vill yrka bifall till reservanternas förslag, anseende det för oss vara en hederspligt att taga vara på det stora arf, vi i detta afseende fått från våra fäder att förvalta och åt våra efterkommande förkofra.

Angående
inrättande
af ny juri-
disk pro-
fessur i
Upsala.
(Forts.)

Herrar *Centerwall* och *Persson* i Arboga instämde häruti.

Herr A. Hedin yttrade: Herr talman! Med den fortgående specialiseringen af vetenskaperna fortgår också nödvändigtvis en specialisering af universitetsstudierna, för, hvilken jag förmodar, att icke någon skall tilltro sig att kunna markera en gräns. Är det efter min tanke omöjligt att föreställa sig, att man i vårt land, och jag vill tillägga äfven i större och rikare länder, skulle kunna låta hvarje vetenskapsgren, som kräfver en särskild målsman, blifva vid alla högskolor representerad af en särskild professur, så måste man utan tvifvel blifva betänkt uppå en arbetsfördelning, å ena sidan, och en ordnad samverkan, å andra sidan, emellan icke blott de flere högskolorna inom samma land, der flere finnas — och äfven i detta hänseende är det särdeles glädjande, att två fria högskolor i vårt land, i Stockholm och Göteborg, hafva uppstått vid sidan af statsuniversiteten — utan äfven mellan högskolorna i olika länder, och särskildt för oss faller ju sig naturlig en samverkan med högskolorna i den skandinaviska nordens tre riken. Jag menar, att, om en sådan samverkan ordnades genom universitetsmyndigheternas ingripande, en student skulle kunna fullfölja och fullständiga sina studier i ett eller flera ämnen vid en annan högskola eller vid andra högskolor än den, der han från början förvärfvat sig hemortsrätt. Det är påtagligt, att med nutidens lättade samt allt billigare och billigare samfärdsel den största svårigheten mot en sådan anordning är undanröjd. Emellertid är detta en framtidsutsigt, och för den fråga, med hvilken vi nu hafva att sysselsätta oss, erbjuder den icke någon lösning. Vi kunna, tror jag, föreställa oss, att rättshistoriens studium och vetenskapliga bearbetning kunna blifva behörigt tillgodosedda genom en professur i vårt land. Men tills vidare hafva vi *ingen*, och följaktligen saknas sjelfva förutsättningen för den framtida anordningen, som jag nyss antyde.

Att denna brist är så väsentlig, att den borde sent omsider — sent omsider, ty dröjsmålet har varit otillbörligt långt — afhjelpas, det synes mig vara på ett fullkomligt tillfredsställande sätt påvisadt af de sakkunnige män, som i ämnet sig yttrat, nemligen från sjelfva de juridiska studiernas synpunkt. Men i min tanke, herr talman, bör saken ses äfven från en annan sida, hvilken jag håller för åtminstone icke mindre, utan snarare mera betydande än den förra. Här samlas med en ifver, hvilken man från alla sidor applåderat, alla slags minnesmärken af gångna tiders lefnadssätt, sed och odling, som lämpa sig till musciföremål. Staten har icke undandragit sig att verksamt understödja i detta fall de enskildas nit och en med rätta fräjdad förgångsmans uppoffrande entusiasm. Skall man nu skylla mig för öfverdrift, om jag tillåter mig att bekänna min mening, att för det svenska folkets och samhällets hela inre historia rättsbegreppens

Angående
inrättande
af ny juri-
disk pro-
fessur i
Upsala.
(Forts.)

utveckling, rättsinstitutionernas öden betyda ofantligt mycket mer? Med den vetenskapliga bearbetningen utaf våra gamla rättsurkunder får vår äldre tids historia ett väsentligt annat utseende än det, med hvilket vi i tiden gjorde bekantskap på skolbanken eller till och med i universitetets hörsalar. Den professur, till hvilken Kongl. Maj:t begär ett anslag, betraktar jag för min del såsom en professur för bearbetning utaf ett hittills föga odladt område utaf det svenska folkets allmänna historia, ett område, som angår oss alla mycket mer än särskildt juristerna, äfven om det helt naturligt i första hand måste blifva deras sak att åtaga sig arbetet.

De i frågan sakkunnige hafva påpekat, att den nordiska rätts-
historiens studium har icke blott en nationel betydelse, utan ock en mera universel. Och de hafva med hänsyn till våra gamla rättskällors beskaffenhet härledt en, om jag så skall säga, nationel hederspligt för oss att sätta den öfriga vetenskapliga världen i tillfälle att utaf dem draga nytta. Det är en hederspligt, som jag skulle kunna jämföra med den, hvilken utaf mer än en svensk man har blifvit i handling behjertad, att låta forskningen i andra länder komma i åtnjutande utaf det i sitt slag ensamstående befolkningsstatistiska material, som Sverige eger. I ena som andra hänseendet hafva vi tillgångar, som blott kunna blifva för oss så mycket mera fruktbringande, i samma mån som vi utaf dem dela med oss åt andra.

Jag anhåller om bifall till reservationen.

Med herr Hedin förenade sig herrar *Höjer, Hammarlund, Lovén, Fredholm, Wallis, Swartling, Lindgren, Poignant, Zotterman, Elis Nilson, K. G. Karlsson, Elowson, Apelstam, Kardell* och *Nydahl*.

Herr Månsson yttrade: Denna sak har haft kraftiga förespråkare inom utskottet, den har haft kraftiga förespråkare, som herrarne veta, i Kongl. Maj:t:s proposition, och den har haft kraftiga förespråkare här inom kammaren. Att detta oaktadt icke vi ledamöter ifrån Andra Kammaren inom statsutskottet kunnat vara med derom, må ju bero på, att vi må hända icke nog förstå att uppskatta och nog högt värdera den här ifrågavarande saken. Men det är nog ock en annan sida, som vi hafva trott oss böra beakta; och det är den omständigheten, att denna hufvudtitel, som herrarne torde finna, alltfört växer högst betydligt; och om vi se, med hvilka siffror den vuxit i detta förslag, som nu föreligger, äro dessa siffror äfven denna gång icke små. Jag tror, att höjningen på de ordinarie anslagen går till ungefär 300,000 kronor och på de extra ordinarie till ungefär 175,000 kronor. Det är icke små siffror, mine herrar, och man måste ju tänka något på det också. För oss har det varit alldeles gifvet och klart, att det kunde vara utmärkt bra, att de studerande finge mera kännedom om vår rättshistoria likasom om den här omtalade internationella privaträtten. Men vi hafva trott, att, då fakulteten har sju professorer i detta ämne, man skulle kunna genom lämplig fördelning åstadkomma äfven hvad som behöfves i detta fall. Skulle vi nu tillsätta en ny professor i detta ämne, är ett af två fall gifvet: antingen skulle det för de studerande, om fordringarna på detta sätt

alltfört ökas i fråga om s. k. specialsaker, slutligen blifva svårt att följa med och få i sig allt hvad dessa professorer bjuda dem på, eller ock, om det icke ginge så, komme dessa professorer att genom dylik specialisering arbeta för litet, få för litet att göra. Mine herrar, en juris studiosus har icke mer än mensklig förmåga att taga emot hvad man bjuder honom; det kan efter min uppfattning blifva för mycket. Och då, som nämndt, vi hafva sju professorer i denna fakultet, hafva vi trott, att det borde få vara tillräckligt. Det är visserligen sant, som här sagts, att det akademiska konsistoriet uttalat som sin åsigt, att detta är det viktigaste för denna gång, som konsistoriet begär. Ja, mine herrar, det är icke så besynnerligt, ty det är icke så synnerligen viktiga saker, konsistoriet denna gång har begärt; och då det är gifvet, att något skall vara det viktigaste, och då det här gäller att få en ny professur till, är det icke att undra på, att man satt detta som det allra viktigaste. Emellertid hafva vi trott, att det är svårt att gå in på att ytterligare öka professorernas antal i Upsala inom denna fakultet, då, som nämndt, det redan finnes sju. Jag kan för min del icke fatta, att, om de vilja med god vilja dela upp sina föreläsningssämen, saken icke skall kunna regleras och skötas så, att de skola kunna hinna med det, som är nödigt i detta fall. Att det icke skulle framställas en dylik fordran ifrån universitetet i Lund, därför att det haft mindre juris studerande sista tiden, det kan man ju säga. Men jag tror, att antalet studerande vexlar betydligt. För ett par år sedan var det ungefär lika vid båda universiteten, om jag icke är illa underrättad. Det är de olika lärarekrafternas beskaffenhet vid de olika universiteten, som gör, att en dylik vexling förekommer. För min del tror jag, att, om man beviljar en sådan professur i Upsala, det skall blifva svårt att säga nej till en dylik fordran från universitetet i Lund. Emellertid har det af dessa skäl varit omöjligt för oss inom statsutskottet, åtminstone för mig, att vara med om förslaget. Jag yrkar därför bifall till utskottets hemställan.

*Angående
inrättande
af ny juri-
disk pro-
fessur i
Upsala.*
(Forts.)

Herr Waldenström: Jag tror icke, det kan sägas, att man icke nogsamnt behjertar den kongl. propositionen, för det att man till äfventyrs icke kan instämma i densamma, utan måste yrka bifall till utskottets hemställan. Jag tror, att man mycket väl kan behjerta saken, fastän vissa dubier kunna resa sig emot bifall till den kongl. propositionen — åtminstone hos en och annan. Det är alldeles sant, hvad herr statsrådet sade, att Sverige genom en enskild svensk man rest åt sig ett oförgängligt minnesmärke i våra gamla landskapslagar, ett minnesmärke, som Sverige borde sätta en ära i att sjelf få bearbeta, ett arbete, som det icke borde med heder kunna öfverlemna åt främmande lärde, såsom t. ex. den tyske professorn, som särskildt gjort sig framstående på detta område. Jag tror också, att, såsom herr statsrådet sade, det vore af intresse för mången svensk vetenskapsman att kunna genom ett sådant arbete göra en internationel insats i det rättsvetenskapliga arbetet. Men det finnes ändå dubier, som för mig åtminstone resa sig mot bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Angående
inrättande
af ny juri-
disk pro-
fessur i
Upsala.
(Forts.)

Herr statsrådet sade, att såsom det nu är, kunna professorerna endast efter åtskilliga års mellantid komma tillbaka och föreläsa öfver samma ämne, och det är mycket obehvämt för de studerande, som behöfva undervisning deri. Ja, om det vore så, att föreläsningarna vore det väsentliga vid den studerande ungdomens akademiska undervisning, skulle jag vara alldeles med derom. Men nu lika litet som på min tid är det föreläsningarna, som äro det väsentliga. Föreläsningarna röra sig vanligen omkring sådana detaljer och ske med sådan vidlyftighet, att genomgåendet af en hel kurs i ett ämne för en professor fordrar flera år. Den egentliga undervisningen deremot bedrifves på privata undervisningskurser eller s. k. kollegier, som mot särskild betalning meddelas af en ganska stor mängd professorer. På dessa undervisningskurser gå professorerna igenom det, som är nödvändigt för den studerande ungdomens blifvande examen. Detta gör, att medan kollegierna äro talrikt besökta och *måste* besökas — hvar och en, som vill tentera, måste nemligen besöka dem, emedan det vanligen icke finnes några läroböcker i de respektive ämnena — så äro deremot de offentliga föreläsningarna temligen fåtaligt besökta.

Men saken har äfven en annan sida, och jag har väntat, att någon af de föregående talarne skulle påpeka densamma. Så har dock icke skett. Jag menar studenternas arbete. Våra studenter arbeta mycket mera nu, än de arbetade för ett par, tre decennier tillbaka. Ja, de arbeta, öfver hufvud taget, för närvarande med en rent af oroväckande ihärdighet och ifver. Det erkännes af alla, äfven af professorerna vid universitetet. Alldeles härom dagen talade jag med en upsalaprofessor, som sitter i Första Kammaren och som är juris professor. Han instämde deri, och såsom exempel talade han om, att han för en tid sedan tenderade en juris studerande, som var till den grad förstörd af sitt öfveransträngande arbete, att när han tenderat några minuter, så började han storgråta, så att professorn måste lugna honom, låta honom gå och be honom komma tillbaka en annan dag.

Att så många juris studerande numera egna sig åt juris kandidatexamen, det beror på omständigheternas magt, icke på ett direkt vetenskapligt intresse. Utsigterna för dem äro nemligen bättre, då de komma ut som juris kandidater än som hofrättister. Och de måste tänka på sin framtid.

Juris kandidatexamen fordrar för närvarande icke mindre än sju år, om en student är ordentlig och arbetar riktigt flitigt. Han behöfver först och främst ungefär ett års tid för den s. k. juridico-filosofie-kandidatexamen, om hvilken vederbörande för icke länge sedan förklarar, att den egentligen icke har någon betydelse. Der skall den blifvande juristen t. ex. bland annat egna kanske några månader åt att studera matematik och latin — aom alltid skall vara med i allting. Sedan har han sex års ytterst ansträngande arbete för att kunna hinna med juris kandidatexamen, sådan den för närvarande är. Få vi nu en professor i rättshistoria, hvad blir följden? Jo, naturligtvis, att fordringarna blifva ökade. Det är ej värdt att inbilla sig, att man kan få en professor till eller en ny professor i stället för en gammal utan att fordringarna ökas. Äfven om

Kongl. Maj:t bestämmer vissa pensa, så göra dock omständigheterna, att sådana bestämmelser blifva blott på papperet. Professorn låter förstå, att han önskar, att den studerande skall läsa den boken och den boken och det kollegiet. Och naturligtvis blir detta, fastän det icke är en obligatorisk lag, dock en moralisk lag. På detta sätt kommer studentens arbete alltjemt att ökas.

*Angående
inrättande
af ny juri-
disk pro-
fessur i
Upsala.*
(Forts.)

Det stod i Stockholms dagblad här om dagen såsom ett bevis för nödvändigheten af denna professur, att professorn i rättshistoria för närvarande icke hunnit genomgå mera än den allmänna privaträttens historia. Sålunda skulle återstå straffrättens, processrättens, statsrättens och näringsrättens historia etc. Den allmänna privaträttens historia i juris kandidatexamen kräver för närvarande för den, som studerar bra, bortåt fyra månader. Om nu de öfriga fyra här nämnda rätternas historia skulle komma in i studiekursen, och jag tänker mig, att de skulle taga tre eller fyra månader hvar, skulle kursen ökas med ett eller ett och ett halft år för en student, som verkligen är flitig.

Hvad betyder detta för våra studenter? Jo, de äro i allmänhet fattiga och måste låna sig fram. De hafva ofta svårt för att få låna, många måste svälta och sätta till både natt och dag för att i rimlig tid kunna aflägga sin examen. Om en student lever mycket ordentligt och sparsamt och icke direkt far illa, kan han komma igenom med ett tusen kronor om året, inklusive undervisningen. Sju år kosta honom sålunda sju tusen kronor. Läger man nu till ett år, blir det åtta tusen kronor. På detta skall han betala ränta och amortering; till säkerhet för sina fordringsegare måste han taga en lifassurans på samma belopp, för hvilken han skall erlægga premier. Detta gör, att han sjunker ner i skulder, som han aldrig kan betala. Herrarne veta ock väl, huru det är staldt på tjänstemannabanan i det afseendet. Huru många tjänstemän är det icke, som vid sin död lemna hustru och barn på bar backe, ja, till och med ändå sämre!

Om det här vore fråga om att anvisa medel till en personlig professur för en på vetenskapens område särskildt framstående man, som kunde åtaga sig att bearbeta och skriftligen utgifva arbeten i vår rättshistoria, skulle jag icke säga något deremot. Men från den synpunkten, jag nämnde, har jag mycket stora betänkligheter emot förslaget.

Herrarne veta, att det är en gammal klagan, och justitirådet Olivecrona klagade redan för flera år sedan öfver den onaturligt långa tid, studierna vid våra universitet upptaga. Det finnes, så vidt jag vet, icke något land i världen, der studierna äro så långvariga som i vårt land. Och då vet jag icke, hvarför man skulle vidtaga åtgärder, som vore egnade att än ytterligare förlänga dem.

Herr talman, jag skall därför från denna synpunkt tillåta mig att, såsom saken för närvarande står, yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Boëthius: Herr talman! Herr Waldenström motsatte sig reservanternas förslag, därför att inrättandet af den ifrågasatta professuren skulle öka studenternas arbete. Jag ber då att få påpeka, att äfven nu studenterna äro skyldiga att tentera och aflägga examen

Angående
inrättande
af ny juri-
disk pro-
fessur i
Upsala.
(Forts.)

i detta ämne, fastän det är förenadt med två andra ämnen under samma professor. Studenterna skola således i alla händelser afägga examen i ämnet, men därför att den nuvarande professorn till följd af denna sammankoppling icke kan egna sig åt rättshistorien, har man fått nöja sig just med föräldrade kollegier i ämnet, kollegier, som jag tror kunna hafva kräft lika lång tid, som i framtiden kan erfordras för åstadkommande af god handledning i ämnet, men hvilka nu hafva varit ganska ofruktbara. Inrättandet af en särskild professor i rättshistoria skulle just medföra den nyttan, att, då detta ämne får en särskild målsman, det kan blifva verkligt vetenskapligt arbete och att lämpliga läroböcker kunna utgifvas. Just på det sättet skulle man kunna komma ifrån detta kollegieväsende, hvars nödvändighet nu herr Waldenström sjelf erkände. Skulle det för öfrigt också vara så, att detta ämne derefter komme att kräfva längre tid, så får jag säga, att ämnet är så viktigt, att andra ämnen då böra få maka åt sig därför.

Hvad beträffar herr Waldenströms beräkningar om tiden för studiet deraf, i det att hvar och en bransch af rättshistorien skulle taga tre eller fyra månader, så vet jag icke, om jag rätt uppfattat honom, och hans antaganden må i hvarje fall stå för hans räkning. Så vida hans mening verkligen var att säga, att hvarje bransch skulle fordra tre eller fyra månaders studium, om det skulle inrättas en särskild professor i ämnet, vågar jag bestämdt bestrida rigtigheten deraf.

Jag yrkar fortfarande bifall till reservationen, då jag anser, att fullt öfvertygande skäl därför blifvit förebragta.

Medan jag har ordet, skall jag bedja att få vända mig emot den ärade representanten för statsutskottet, som först hade ordet. Han framhöll vådan deraf, att jag hellre ville hafva en ordinarie professor än en extra ordinarie. Jag vill med anledning deraf säga, att, om det ej går så, att vi i år få en extra ordinarie professor, jag och, såsom jag hoppas, många med mig skola göra vårt bästa för att frågan må komma tillbaka, på det att det då måtte blifva en ordinarie professor.

Herr grefve Hamilton: Herr talman, mine herrar! Enligt min tanke ligger det mycket beaktansvärdt i det, som yttrades af herr Waldenström, men han gjorde sig emellertid skyldig till några öfverdrifter. Han talade om, att en person, för att kunna i Upsala afägga juris kandidatexamen, behöfde sju års ytterst ansträngande arbete. Deri tror jag det ligger icke så liten öfverdrift. Jag har sjelf aflagt denna examen i Upsala, och visserligen höll jag på dermed längre tid än sju år, men så grät jag också ovanligt litet under min upsalatid.

Emellertid är det mycket rigtigt, att, såsom herr Waldenström sade, man så väl vid universiteten som vid läroverken ständigt får vara på sin vakt mot att lärjungarne genom mångläseriet öfveransträngas. Särskildt ligger det en fara deruti, att vid universiteten de enskilda lärarne, då de genom sin forskning utvidga sin vetenskap, fordra ett allt större och större pensum af sina lärjungar.

Men det synes mig, som om herr Waldenström ej alls angaf rätta sättet att motverka detta, då han ville, att man derfor icke skulle inrätta nya professurer, ty om hvad han sade eger tillämplighet på det juridiska fältet, skulle det vara giltigt äfven i fråga om andra områden, och då skulle man icke vidare kunna upptaga nya discipliner inom universitetens undervisning. Nej, det är på annat sätt, som man skall motarbeta hvad herr Waldenström påpekade, det är genom att taga bort de onödiga och tidsödande förberedande examina, som kunna ersättas genom ett förståndigt ordnande af sjelfva fackstudierna, det är genom att taga bort möjligheten för den enskilde läraren att bestämma hvad som skall läsas för den eller den examen. Detta bör bestämmas en gång för alla af en öfverordnad myndighet. Genom en sådan åtgärd skulle man motverka den fara, som herr Waldenström med allt skäl framhöll. Men man bör icke göra det genom att motsätta sig sådana verkligen beaktansvärda förslag som det, hvilket nu föreligger.

Hvad sjelfva saken angår, så har vigten af denna professur på ett förträffligt sätt framhållits både i statsverkspropositionen och af åtskilliga talare här i kammaren, så att föga är att tillägga. För mig ter sig saken så, att när jag besinnar, att det svenska folket är det, till hvilket alla andra germanska folk vända sig, då de vilja hafva kännedom om den äldsta germanska rätten, då synes det mig bra egendomligt, att vi icke skulle framför andra taga hand om denna rättshistoria. Detta är för mig det förnämsta skälet.

Hvad vidare beträffar talet om, att det utom juristernas krets icke finnes någon önskan om utveckling i den rigtning, som här föreslagits, så har en ärad kamrat på denna bänk redan på ett utmärkt sätt framhållit, att det icke är uteslutande för juristerna, som denna sak är af vikt. Men jag skall tillåta mig att för detta påstående förebbringa ytterligare bevisning. Det är ju ofta så, att, om man vill hafva kännedom om, i hvilken rigtning en undervisningsreform, om jag får begagna det uttrycket, bör gå, man skall se till hvad som påyrkats, då det privata initiativet fått komma fram. Nu är, såsom herrarne veta, förhållandet det, att vi här i Stockholm sedan trettio år tillbaka svärmat för att här få en rättsvetenskaplig läroanstalt, ehuru någon sådan ännu ej kommit till stånd. Det har varit åtskilliga strider om, huru den skulle inrättas, men i alla de planer, som framstälts — det är, så vidt jag erinrar mig, tre olika planer, som publicerats och för hvilka man verkat — har det framhållits såsom ett viktigt önskemål, att man skulle få en särskild professur i rättshistoria. I det första förslaget, som framlades år 1869 och hvars framställare samtliga voro icke-jurister, hade man så skarpt betonat detta behof, att man föreslagit inrättandet af 2 professurer, nemligen en i svensk rättshistoria, och en i allmän rättshistoria, romersk rätt och rättsencyklopedi.

Jag skall be att få ansluta mig till reservanternas förslag.

Herr Waldenström: Jag skall börja med att upprepa hvad jag i mitt förra anförande sade, nemligen att, om frågan blott gäller en vetenskaplig bearbetning af vår rättshistoria, jag ingenting har

Andra Kammarens Prof. 1897. N:o 33.

Angående
inrättande
af ny juri-
disk pro-
fessur i
Upsala.
(Forts.)

emot, att derpå offras det anslag, som Kongl. Maj:t begärt; ja, jag skulle till och med vara med om att bevilja mycket mera penningar, än som ifrågasatts, derest ändamålet derigenom kunde vinnas. Men från min ståndpunkt ter sig saken helt annorlunda.

Herr Boëthius trodde, att förslaget antagande icke skulle — åtminstone icke i väsentlig mån — förlänga studietiden vid universitetet. Men han tordes ändock icke bestämt säga, att så icke skulle ske. Han sade, att rättshistoria vore ett så viktigt ämne, att, för att bereda rum åt detsamma inom den nuvarande studiekursens ram, de andra ämnena finge maka åt sig. Ja, mine herrar, säg det åt de professorer, hvilkas ämnen sålunda skulle få maka åt sig! Jag skall i detta sammanhang be att få erinra om en sak, som här vid lag kan vara belysande nog. När det var fråga om att sammanslå Visby och Kalmar stift till ett, sade sig Kalmar stiftsstyrelse ingenting hafva deremot, att Visby stift förenades med Kalmar. Men Visby stiftsstyrelse sade nej; och när man sedan i Riksdagen, i anledning af denna vägran, anförde hvad Kalmar stiftsstyrelse sagt derom, att det mycket väl kunde taga emot Visby stifts göromål, så genmålde herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet: »Om den trågan ställdes till Kalmar stift, om det ville gå upp i Visby stift, så skulle herrarne nog få ett helt annat svar från Kalmar domkapitel».

Ja, så är det verkligen! Öka på och öka på, det går fasligt lätt för sig, både med examensfordringar och med anslagskraft, men att minska af och hugga bort på andra ställen, det har sig icke så lätt, ty då jemrar man sig, der sådant sker. Det är därför mycket lättare att låta bli att öka på än att på ett håll öka på, i hopp om att kunna korta af på ett annat.

Herr Boëthius gjorde sig skyldig till någonting, som i logiken kallas *quaternum terminorum*. Ty när jag begagnat ordet »kollegium» i en mening och för säkerhetens skull tydligt angifvit, hvad jag dermed menade, så begagnar herr Boëthius ordet »kollegium» i en annan mening, och då har det sig naturligtvis lätt att vederlägga hvad en föregående talare sagt. När jag använde detta ord, sade jag, att jag menade *privata undervisningskurser*, som professorerna anordna emot särskild betalning, varierande mellan 20 och 25 kronor i termin för hvarje student, som bevisar dem. Men när herr Boëthius talade om »kollegium», så menade han, så vidt jag kunde förstå, *de handskrifna anteckningar*, som studenterna göra eller låta göra vid dessa privata undervisningskurser och som de sedermera i sina hem studera. Om kollegier i denna senare bemärkelse sade herr Boëthius, att de för närvarande vore ett nödvändigt ondt, och ett ondt, som borde aflägnas. Men att professorerna gifva de af mig nämnda privata undervisningskurserna, det kan ju i och för sig icke vara något ondt, som behöfver afskaffas. Och så talade vi om helt olika saker, när vi sade samma ord: »kollegium».

Nu menade herr Boëthius, att om man finge till stånd en professur i rättshistoria, så skulle man kunna slippa ifrån de handskrifna kollegierna. Dessa komma till på det viset, att det är stenografer, som gå på de privata kurser, som professorerna gifva. Hvad de

uppteckna, blir sedermera renskrifvet, hvarefter en sergeant på Uplands regemente på hektografisk väg mångfaldigar det åt studenterna. Professorerna klaga öfver, att de sålunda tillkomna kollegierna äro felaktiga, men studenterna fråga tillbaka, på hvad sätt de skola kunna skaffa sig några rättigare! För någon tid tillbaka — jag tror det var för ett par år sedan — ingick juridiska föreningen i Upsala till professorerna i juridiska fakulteten med en anhållan, att de måtte i tryck utgifva sina kollegier, så att man skulle kunna få köpa dem i bokhandeln, ty så som de nu köpas, betinga de hvar ett pris af 10—25 kronor, ja, ännu mer. Härpå svarade professorerna, att det ville de icke, emedan de hoppades kunna göra sina kollegier bättre och bättre för hvarje år. Således äro studenterna fortfarande tvungna att på sätt, som hittills skett, köpa dessa kollegier. Och, såsom herr Boëthius väl torde ha sig bekant, går det ibland de juris studerande i Upsala ett ordspråk, som säger, att med den der sergeanten står och faller hela juridiska fakulteten.

Att tro, att upprättandet af en professur i rättshistoria skulle hafva det till följd, att bristen på nödiga böcker blefve afhjelpat, dertill har man ingen anledning. Om de öfriga juris professorerna kunde förmå sig till att åtminstone i form af »grundlinier» gifva ut sina kollegier i tryck, såsom t. ex. professor Ribbing på min studenttid gaf ut sina kollegier i antropologi och logik i form af dylika grundlinier, så skulle jag kunna tro, att äfven en professor i rättshistoria skulle göra det; men nu tror jag det inte, och jag kan inte hjälpa, att jag icke tror. Men *om* han ock gjorde det, så är alls icke sagdt, att de andra professorerna skulle i sina respektive ämnen göra detsamma.

Herr grefve Hamilton sade, att det var en öfverdrift i mitt anförande, då jag sade, att det i regel fordras sju års ansträngande arbete för en student att, sedan han kommit till Upsala universitet, der aflägga juris kandidatexamen. Jag tror emellertid, att om grefve Hamilton närmare undersökte förhållandena, så skulle han finna, att det ligger icke ett grand af öfverdrift i detta mitt påstående. Han anförde deremot exemplet af sin egen studietid. Nå ja, herr grefve Hamilton, på den tiden kunde det nog finnas studenter, som aflade juris kandidatexamen utan att ens hafva läst titlarne på åtskilligt af det, som våra juris studerande nu för tiden måste lära sig. Herr grefven aflade icke juris kandidatexamen i fjol. Och det är nu så vid universitetet i Upsala — huru det är i Lund, vet jag icke — att studiekurserna på *alla* områden hafva på ett oroväckande sätt utvidgats, och det var icke utan skäl, som justitierådet Olivecrona här om året upphöjde ett varningsrop deremot. Jag medgifver grefve Hamilton villigt, att det är enahanda förhållande på andra områden som på det juridiska, t. ex. på det teologiska. Man har i Upsala gjort stora ansträngningar för att kunna här utarbета en studieplan, enligt hvilken en teologie studerande skulle i allmänhet komma ifrån med, jag vill minnas, 11 terminers studier. Detta är någonting helt annat än på den tiden, då grefve Hamilton och jag lågo vid universitetet.

Nu kunde man ju, såsom grefve Hamilton, säga, att det borde en gång för alla bestämmas, huru stora studiekurserna skulle vara.

*Angående
invrattande
af ny juri-
disk pro-
fessur i
Upsala.
(Forts.)*

*Angående
inrättande
af ny juri-
disk pro-
fessur i
Upsala.*
(Forts.)

Ja, mycket väl, *detta* kan nog gå för sig; men hvad Kongl. Maj:t aldrig kan åstadkomma genom någon lag, det är att hindra en professor från att för vederbörande studerande uttala en önskan, att denne skall läsa det eller det också; och en af professorn uttalad önskan kommer väl alltid att för studenterna kännas såsom en moralisk lag, ty de veta alltför väl, hvad som kan hända, om de sedermera komma och säga professorn: »Det der hafva vi icke brytt oss om».

Nej, mine herrar, låtom oss icke inbilla oss, att vi kunna få till stånd nya professorer utan ökning i studiekursernas längd. Icke ens grefve Hamilton i sällskap med professor Boëthius skulle kunna sätta något hinder därför.

Tag bort de förberedande examina, sade grefve Hamilton. Ja, så tycker jag med. Men för åtskilliga år tillbaka ansågos de mycket viktiga för att bereda de studerande, innan de började sina fackstudier, en högre allmänbildning, än hvad de hade, då de gingo ut från läroverken.

Jag skall icke tala mer i denna sak, herr talman, utan blott säga, att jag står fast vid mitt yrkande, icke därför, att jag icke skulle behjerta propositionen och vigten af det vetenskapliga arbetet, som jag vill på det allra kraftigaste befordra, utan därför, att jag icke vill hafva en ny professur, förrän man får garanti för, att en damm blir satt emot detta evinnerliga ökande af examensfordringarna. Sedan skall jag gerna i vetenskapens intresse vara med om så många professorer som helst.

Herr Lindhagen: Herr Waldenströms första anförande har föranledt mig att begära ordet för att framhålla en synpunkt, som icke kommit fram under diskussionen, och rör sig om motiveringen till den kongl. propositionen, hvilken motivering jag i viss mån icke kan gilla, men som i alla fall icke skall hindra mig att af opportunitets-skäl af själ och hjerta yrka bifall till reservanternas förslag. Herr Waldenström invände nemligen, och det icke utan visst fog, att detta förslag kanske kommer att för de studerande medföra ökad studietid, nemligen i fall det är så, som den juridiska fakulteten i sitt yttrande framhållit, att genom detta förslag tillfälle skulle beredas vederbörande lärare att bättre och mera drifva både rättshistorien och den romerska rätten. Det är då alldeles klart, att man mycket lätt kan komma att öka fordringarne i begge dessa ämnen, ehuru väl det bör ligga i fakultetens magt att hindra sådant.

Efter min tanke skulle emellertid ämnena kunna på ett lämpligare sätt, än Kongl. Maj:t föreslagit, fördelas mellan dessa båda professorer, som skulle blifva i stället för den enda, som nu finnes. Förhållandet är, som vi veta, att den romerska rätten aldrig kunnat bryta sig någon fruktbringande bana här i landet. Vi stå på en så själfständig botten, att den romerska rätten för oss icke kunnat få något aktuellt värde, den har för oss aldrig varit annat än en röst ur grafven, och en röst icke ur vår egen forntids graf, utan från främmande länder, och den talar äfven derifrån allt svagare och svagare.

Det enda sätt, hvarpå den romerska rätten kan få någon betydelse hos oss, är att använda den vid studiet af vår egen rättshistoria, att vid ledandet af undervisningen i svensk rättshistoria, der jemförelsepunkter finnas med den romerska rätten, skarpt och koncist framhålla de egendomligheter, som äro utmärkande för den germanska rätten till skilnad från den romerska. Derfor blir för oss romerska rätten ingenting annat än ett stycke rättshistoria; och att bryta loss detta från den öfriga rättshistorien, det enda sammanhang, hvori det kan verka fruktbringande, är åtminstone icke jag fullt på det klara med, om det är riktigt. Mig förefaller det, som skulle man bryta udden af herr Waldenströms anmärkningar, om man låte den ena professuren blifva hufvudsakligen i svensk rättshistoria, men med framhållande, att den romerska rätten skulle dervid tjenstgöra som hjälpvetenskap, och då bör det kanske helst blifva en och samma tentamen i dessa båda rättsdiscipliner. Derigenom skulle studiet i dessa båda ämnen blifva mera fruktbringande, och man skulle icke behöfva befara, hvad som kunde blifva följden, om det funnes två lärare i dessa ämnen, nemligen att kurserna skulle komma att ökas.

Den andra professuren, som enligt den juridiska fakultetens af Kongl. Maj:t accepterade förslag skulle innefatta romersk rätt, internationel privaträtt och juridisk encyklopedi, blir också en högst underlig professur. Ty huru kan det tänkas, att man skall kunna få personer, som med intresse egna sig åt både romersk rätt och internationel privaträtt, hvilka båda ämnen äro så ofantligt vidt skilda. Det är omöjligt för en människa att vara så hampad, att hon kan göra det. Ty anlagen hos den, som skall egna sig åt romersk rätt, måste vara för arkeologiska och historiska studier, men då sannolikt icke för den internationella privaträtten, som rör sig på det pulse-
rande lifvets yttersta förposter. Derfor skulle det t. ex. riskeras, att, om vid professurens besättande företrädesvis toges hänsyn till personer, som dokumenterat sig i romersk rätt, följden deraf blefve den, att det långt vigtigare ämnet internationel privaträtt, som är så banbrytande på många områden, skulle komma till korta. Om deremot den andra professuren innefattade juridisk encyklopedi, hvilket är en allmän öfersigt öfver de juridiska begreppen, systematiskt sammanfattade, samt internationel privaträtt äfvensom folk-
rätt, om hvilket sistnämnda ämne ofta blifvit sagdt, att professuren i statsrätt derigenom betungades, så skulle äfven denna professur blifva homogen och i tillfälle att hos oss göra ett nytt lifskraftigt och betydelsefullt inlägg i den juridiska undervisningen och forskningen.

Jag har endast velat framhålla denna synpunkt, men har redan nämnt, att det icke är afgörande för mig, utan att äfven jag yrkar bifall till reservanternas förslag.

Herr Boëthius: Jag ber om ursäkt, att jag å nyo besvärar her-
rarne, men jag har blifvit direkt uppfordrad af herr Waldenström.

Herr Waldenström sade, att icke ens jag förnekat, att det skulle kunna blifva ett ökande af fordringarne. Hvad jag först sade var emellertid, att jag tänkte mig möjligheten, att det icke skulle blifva

*Angående
inrättande
af ny juri-
disk pro-
fessur i
Upsala.
(Forts.)*

Angående
inrättande
af ny juri-
disk pro-
fessur i
Upsala.
(Forts.)

ett *förökande* af kurserna, utan ett *förbättrande* af dem. Men naturligtvis kan jag icke hafva kännedom om allt, som händt, och ännu mindre om allt, som kan komma att hända beträffande ett ämne, som jag icke har något att göra med. Det är därför möjligt, att det kan blifva en ökning, men i sådant fall få, såsom jag har sagt — och det fasthåller jag vid — andra ämnen maka åt sig, och den synpunkt, som en talare på stockholmsbänken nyss framställde, synes mig i det hänseendet kunna gifva ett förträffligt uppslag.

Den der quaternio terminorum, till hvilken jag skulle hafva gjort mig skyldig, kan jag icke erkänna, ty jag menade, då jag talade om kollegier, *båda* slagen. Jag anser nemligen, att om det skall vara möjligt för studenterna att vinna förmåga att sjelfständigt studera ett ämne, så fordras det, att professorerna skola vara i tillfälle att vetenskapligt bearbeta det.

Hvad nu den der sergeanten beträffar, så lär han verkligen existera, fastän jag aldrig sett honom. Jag har emellertid hört en annan förklaring af denna sak, än den herr Waldenström anförde, och det är den, att herrar studenter tycka, att det är obehvämt att sjelfva gå och åhöra föreläsningarne, och att de därför lega den ifrågasvarande sergeanten att göra stenografiska anteckningar, och det lär icke kunna hindras, äfven om den ifrågasatta professuren icke skulle komma att inrättas. I det hänseendet vore det väl lämpligast, att fäderna hölle ordning på sina söner och tillhölle dem att bevista den undervisning, som staten erbjuder dem.

För öfrigt vågar jag hemställa till herrarne att icke genom dessa, om än aldrig så pikanta, historier från Upsala låta blicken vändas bort från det verkligt stora fosterländska kulturändamål, hvarom här ar fråga. Den anordning af saken, som herr Lindhagen nyss föreslog, förefaller mig mycket tilltalande, ehuru jag icke är någon auktoritet på detta område och ej heller är i tillfälle att inverka på ordnandet af förhållandena. Jag tror dock, att en sådan synpunkt mycket väl skall kunna göras gällande, äfven om den föreslagna professuren nu inrättas.

Jag vidhåller mitt yrkande om bifall till reservationen.

Herr Ljungman: Beträffande detta nu så utförligt diskuterade ämne, skall jag endast be att få påpeka, att i de stora universiteten på kontinenten antalet professorer är mycket större än hos oss, men att icke dess mindre studietiden vid dessa universitet icke är så lång som här. Jag tror, att man missuppfattat saken, då man föreställer sig, att ett ökande af lärares antal äfven kommer att förlänga studietiden. Ätminstone är det visst, att det icke *behöfver* göra det. Vi känna äfven, för att anförä ett exempel från vårt eget land, att i en af våra fakulteter, den medicinska, antalet lärare ökats högst betydligt under de senare årtiondena, men att det oakadt studietiden icke blifvit förlängd. På samma gång har likväl mättet af kunskaper ofantligt ökats, och detta beror derpå, att de kompender, som skola inläras, då de sammanskrifvits af specialister, som stå på sin vetenskaps höjdpunkt, lemna större behållning, än då de författats af personer, som icke äro specialister i ämnet. Den omständigheten, att

man får många lärare, behöfver icke lägga hinder i vägen för att studiekurserna ordnas på sådant sätt, att studierna hinna avslutas inom rimlig tid. Hvad som vinnes derigenom, att man får specialister för hvarje ämne, är, att den undervisning, som lemnas, blir bättre, och behållningen ofantligt mycket större än annars. Vidare få vi komma i håg, att professorerna äfven hafva till uppgift att föra sin vetenskap framåt.

*Angående
inrättande
af ny juri-
disk pro-
fessur i
Upsala.
(Forts.)*

På grund af hvad jag nu anfört, får jag hemställa om bifall till reservanternas förslag.

Öfverläggningen var slutad. I enlighet med de yrkanden, som derunder förekommit, gaf herr talmannen propositioner *dels* på bifall till utskottets hemställan och *dels* på afslag derå och bifall i stället till den vid punkten afgifna reservationen. Herr talmannen fann den förra propositionen vara med öfvervägande ja besvarad, men som votering begärdes, blef nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller hvad statsutskottet hemställt i sjetten punkten af förevarande utlåtande n:o 9, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren med afslag å utskottets hemställan bifallit den vid denna punkt afgifna, utskottets betänkande vidfogade reservation.

Omröstningen visade 136 ja mot 75 nej; varande alltså utskottets hemställan af kammaren bifallen.

Vid föredragning dernäst af *punkten* 7, angående anslag till universitetsseminarier, begärdes ordet af

Herr Redelius, som yttrade: Jag begärde ordet icke för att yrka afslag å utskottets hemställan, utan endast för att uttala några önskemål i fråga om utförandet af det beslut, som nu här föreligger i anledning af Kongl. Maj:ts, af utskottet tillstyrkta förslag.

Det ena önskemålet går, i största korthet sagdt, derpå ut, att dessa seminarieöfningar icke måtte ordnas på det sätt, att studietiden för de blifvande presterna ökas, ty kommer den att ökas i enlighet med den plan, som jag sett återgifven i teologisk tidskrift för förlidet år, så fruktar jag, att kurserna komma att förlängas med ett och ett halft år eller två år. Då jag anser detta ogynnsamt af flera skäl och särskildt af det utaf herr Waldenström nyss framhållna, så vill jag först uttala den önskan, att så icke måtte komma att ske, samt för det andra att, om dessa seminarieöfningar skola komma till stånd,

det måtte ske i sammanhang med en omreglering af studieplanen, hvarvid en bestämd plan för de teologiska studierna måtte uppgöras. För min del önskar jag, att vid genomförandet af en sådan förändring den för icke så länge sedan införda förberedande teologico-filosofiska examen måtte afskaffas, och om detta sker, anser jag, att en vinning skulle kunna ernås med dessa seminarieöfningar, allra helst om de anordnades på det sätt, som ett par professorer i Upsala under min studietid anordnade öfningar, fastän de icke togo sådan ersättning derför, som vi nyss hört uppgifvas, att vissa professorer nu för tiden taga, utan gjorde det gratis. De genomgingo nemligen hela kursen i sitt ämne under ett eller två år, och de studerande fingo, såsom sagdt, gratis besöka dem under denna tid, och under sista tiden genomgicks repetitionsvis hela kursen för dem under samtal och frågor alldeles på sådant sätt, som jag föreställer mig, att de ifrågavarande seminariekurserna skulle kunna ordnas. Det är endast detta, jag har velat hafva antecknadt till protokollet såsom ett önskemål; och under förhoppning, att detta önskemål vid ett definitivt afgörande af saken måtte tagas i öfvervägande af Kongl. Maj:t, har jag icke något yrkande att framställa gent emot utskottets förslag.

Häruti instämde herrar *Hazén* och *Sundblad*.

Vidare anfördes icke. Punkten bifölls.

Punkterna 8—12.

Biföllos.

I fråga om *punkten 13*, innefattande utskottets hemställa anående anslag för tandläkareundervisningens ordnande, anförde:

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet Gilljam: Ehuru jag måste medgifva, att utskottets här föreliggande förslag är egnadt att gifva en någorlunda tillfredsställande lösning åt detta ärende, som så länge stått på dagordningen, och ehuru jag anser omständigheterna vara sådana, att jag icke tänker uttala något slags hemställa om ändring i utskottets förslag, så anser jag mig dock af principiella skäl böra säga några ord vid denna punkt, och det rörande den omständigheten, att utskottet har föreslagit bestämda belopp för dessa terminsavgifter jemväl beträffande hvarje enskild elev. Det har hittills varit sedvanligt, att Riksdagen fastställt summan af de avgifter, som för vissa kostnaders betäckande skulle utgå, men lemnat Kongl. Maj:t rättighet att efter omständigheterna dels höja, dels, om förhållandena sådant medgäfv, sänka dessa avgifter och dels jemka mellan olika arter af elever, som toge undervisningen på olika sätt i anspråk. Men detta är med utskottets här föreliggande förslag omöjliggjordt.

Jag vill erinra, att i detta utskottsutlåtande förekommer under n:o 24 en punkt rörande farmaceutiska institutet; af der intagna utredning framgår, att, beträffande detta, Riksdagen af Kongl. Maj:t icke

fordrat mer, än att afgifterna för alla elever tillsammans skulle beräknas till 900 kronor om året. På samma sätt har Kongl. Maj:t rätt vid tekniska skolan och tekniska högskolan att jemka afgifterna efter olika slag af elever och efter det olika sätt, hvarpå de begagna undervisningen.

I nu förevarande fall har utskottet emellertid fixerat en siffra på 605 kronor för hvarje elev. Detta utgör först en förhöjning af hvad Kongl. Maj:t föreslagit, hvilken synes mig vara alldeles obehöflig, och dessutom innebär utskottets förslag, att denna afgift ovilkorligen skall erläggas af hvarje elev, som fullständigt genomgår institutet. Nu kan det mycket väl inträffa, att en elev icke behöfver gå alla fyra terminerna vid protésafdelningen och samtidigt under dessa fyra terminer vid polikliniken, utan att han kan begagna undervisningen vid den ena eller andra af dessa afdelningar endast ett år. I dylikt fall får han betala afgifter, som beräknats för en undervisning, hvilken han icke begagnat. Kongl. Maj:t har i förevarande fall endast hemställt, att Riksdagen vid uppgörande af stat för tandläkareinstitutet måtte bestämma, att genom afgifter af de vid den nya läroanstalten studerande ett belopp af 5,800 kronor skulle inflyta för bestridande af åtskilliga utgifter. Om således elevantalet ett år vore ringa, skulle Kongl. Maj:t nödgas uttaga afgifterna till det yttersta, men ökades lärjungeantalet, vore Kongl. Maj:t i tillfälle att nedsätta afgifterna för alla elever eller sänka desamma för dem, som icke under alla fyra terminerna begagnade undervisning på båda afdelningarna. Enligt min tanke hade det varit både lämpligt och bättre tillgodoseende rättvisan, om Kongl. Maj:t fått behålla en sådan rätt äfven vid detta institut.

Jag har visserligen äfven åtskilligt att erinra mot aflöningsstaten, som enligt Kongl. Maj:ts förslag synes mig vara bättre afpassad än enligt utskottets, men jag vill icke onödigtvis längre upptaga kammarrens tid.

Vidare yttrades ej. Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 14.

Bifölls.

Punkten 15.

Kongl. Maj:t hade föreslagit, att, för anordnande vid folkskolelärareseminarierna i Upsala och Lund af särskilda i statsrådsprotokollet öfver ecklesiastikärenden den 14 januari 1897 närmare angifna läro- och öfningskurser för teologie studerande, det under riksstatens åttonde hufvudtitel uppförda ordinarie anslag till seminarier för folkskolelärares bildande måtte från och med år 1898 höjas med ett belopp af 5,000 kronor; och hemstälde utskottet: *att* Kongl. Maj:ts förevarande framställning må på det sätt bifallas, att Riksdagen för anordnande vid folkskolelärareseminarierna i Upsala och Lund af särskilda läro- och öfningskurser med syfte att förbereda de blifvande

Angående inrättande vid vissa folkskolelärareseminarier af särskilda läro- och öfningskurser för teologie studerande.

Angående inrättande vid vissa folkskoleläro- reseminarier af särskilda läro- och öfningskurser för teologie studerande.

presterna dels för den handläggning af folkskolans angelägenheter, som tillkommer ordförande i skolråd och å kyrkostämman, dels för den lokala uppsigt öfver folkskoleväsendet, som åligger presterskapet enligt § 63 i gällande folkskolestadga, på extra stat för år 1898 beviljar ett anslag af 5,000 kronor; dock med vilkor, att den föreslagna anordningen ej må medföra någon förändring i nu gällande bestämmelser beträffande kompetens att söka och erhålla folkskolelärare-tjenst.

(Forts.)

Efter uppläsande af denna utskottets hemställan anförde:

Herr Ernst Carlson: Herr grefve och talman, mine herrar! Det beaktansvärda syftet med föreliggande förslag om upprättande af öfnings- och lärokurser för teologie studerande i universitetsstäderna bör icke misskännas, och jag uppskattar till fullo den omtanke, som kan anses ligga häri såväl med afseende på presterskapets utbildning som med afseende på folkskolan.

Men, mine herrar, man kan — såsom också statsutskottet på sid. 63 af det nu fördragna utlåtandet gjort — med skäl hysa betänkligheter, och ganska allvarliga sådana, mot att göra genomgåendet af ifrågavarande seminariekurs till ett obligatoriskt vilkor för afläggande af teologiska examina, det må nu vara praktisk-teologisk examen och teologie kandidatexamen eller prestexamen.

Det kan ju låta bra nog, att man af en blifvande skolrådsordförande vill fordra genomgående af en kortfattad teoretisk och praktisk kurs för inhemtande af kännedom om folkskoleväsendet. Men det är så många andra saker, som en prestman, hvilken ju icke blott är kyrkans, utan äfven statens embetsman, i våra dagar kunde hafva godt af att känna på förhand. Man skulle t. ex. af honom såsom blifvande kyrkostämмоordförande kunna fordra icke allenast kännedom om kyrkostämmoförordningen, utan äfven en praktisk kurs i konsten att hålla kyrkostämmor, hvilket för en ung och oerfaren prestman ofta kan te sig kinkigt nog. Någon sådan fordran har dock ännu icke framkommit; kanske är den att vänta.

Fara synes mig emellertid vara för handen, att den här föreslagna seminariekursen, om den skall blifva af något värde, kan komma att förlänga de teologiska studierna vid universitetet och sålunda blifva till en rätt tung börda för fattiga prestkandidater. Vi hafva redan förut i dag hört talas om faran af att förlänga de akademiska studierna, och särskildt, då det var fråga om teologiska universitetsseminarier, påvisades denna fara af en framstående prestman här i kammaren. Samma farhåga har också i detta fall med styrka framhållits från teologiskt håll, nemligen af domprosten Eklund i Lund, hvilkens yttrande finnes bifogadt det statsrådsprotokoll, som åtföljer åttonde hufvudtiteln. Domprosten uttalar der såsom sin mening, att en allmän revision af prestbildningen bör föregå införandet af ifrågavarande seminariekurser. Äfven i statsutskottets utlåtande är en dylik farhåga uttalad, och utskottet har därför satt ifrågavarande anslag på extra stat, derigenom visande sig vilja betrakta saken endast som ett försök.

Mig synes det vara uppenbart, att *antingen* komma de teologie studerande att taga den ifrågavarande kursen på allvar, och då måste denna medföra en förlängning af deras akademietid, *eller också* blir kursen skäligen ytlig, och då kan dess nytta starkt sättas i fråga. Hvad kan man väl i sjelfva verket vänta, att en prestkandidat skall inhemta angående vårt komplicerade folkskoleväsende under en kurs af 30 timmar för den teoretiska och 150 timmar till den praktiska utbildningen eller tillsammans 180 timmar? Det måste blifva en ganska ofullständig kännedom om hithörande förhållanden, som sålunda vinnes och som i många fall kan förleda den unge prestmannen att tro sig veta mera, än han i sjelfva verket vet. Ty folkskolan ute på landsbygden ter sig helt annorlunda, än hvad som möter i seminariets öfningsskola.

Angående
inrättande
vid vissa
folkskolelära-
reseminarier
af särskilda
läro- och öf-
ningskurser
för teologie
studerande.

(Forts.)

En annan farhåga, som är af icke mindre betänklig art, är den, att undervisningen i seminariet skulle genom en dylik kurs för prestkandidater lida intrång, en farhåga, som också uttalats af statsutskottet. När man känner svårigheten att, när klasserna äro stora, redan nu för seminarieeleverna på lämpligt sätt anordna undervisningen i seminariets öfningsskola, kan man verkligen befara, att de många prestkandidaterna skola komma att gå i vägen för de blifvande folkskoleläraryrarna. Man har ju för Upsala universitet beräknat de i en dylik kurs deltagande prestkandidaterna till omkring 50 om året, d. v. s. nära dubbelt så många, som i vanliga fall årligen utexamineras från seminariet. Det är då fara värdt, att seminariekläraryrarna skola i så öfvervägande grad fästa sig vid utbildningen af de unga prestkandidaterna, att seminariets egentliga uppgift — utbildandet af folkskolelärare — kan komma att stå efter. Jag säger icke, att så *måste* blifva förhållandet, men det ligger nära till hands, att det lätteligen *kan* komma att gå så, och detta har jag ansett mig böra påpeka.

En oegentlighet synes det mig också vara, att genomgåendet af profärskurs vid de allmänna läroverken för prestkandidaterna skulle medföra befrielse från den obligatoriska seminariekursen. Den, som något känner till, hvad en profärskurs vid ett allmänt läroverk vill säga, han vet, att den, som genomgått en sådan kurs, icke får någon aning om hvad en folkskola vill säga. Jag kan således icke finna det vara riktigt, att något så heterogent som profärskurs vid läroverken skulle få träda i stället för den här föreslagna kursen vid ett folkskolelärareseminarium.

En annan, ännu mer påfallande oegentlighet i förslaget är, att en prestman, som genomgått en sådan 180 timmars kurs vid ett seminarium, skulle få kompetens till folkskoleläraretjänster. Men denna olägenhet är undanröjd genom det vilkor, som utskottet satt för beviljande af anslaget.

Den viktigaste invändningen mot det föreliggande förslaget synes mig dock vara den, att det icke kan vara lämpligt, att man vill göra denna kurs till ett *obligatoriskt vilkor* för afläggande af teologiska examina. Kan det, mine herrar, verkligen anses ändamålsenligt att rent af tvinga den unge prestmannen att, vare sig han vill eller icke, stifta en dylik ytlig bekantskap med folkskoleväsendet? Gör han

Angående
invättande
vid vissa
folkskolelära-
reseminarier
af särskilda
läro- och öf-
ningskurser
för teologie
studerande.

(Forts.)

det på eget initiativ och af intresse för saken — såsom hittills under-
stundom har skett och fortfarande utan inrättande af den föreslagna
kursen kan ske — så är saken i sin ordning. Men jag tror icke, att
man genom tvångsbestämmelser kan frambesvärja något för folkskolans
sanna väl fruktbarande intresse. Jag skall vara den förste att er-
känna den stora förbindelse, hvori den svenska folkskolan står till
den svenska kyrkan såsom dess »alma mater» under gångna tider.
Presterskapet har särskildt vid genomförandet af 1842 års folkskole-
stadga inlagt stor förtjenst om folkskolans utbildning. Men om det
gått för sig för presten att under folkskolans första tid, då denna
institution ännu låg i sin linda och då intresset för densamma ännu
icke var så allmänt som i våra dagar, verka till gagn för densamma
utan en dylik obligatorisk seminariekurs, så vill jag fråga, om man
icke med ännu större skäl kan förutsätta, att detsamma skall kunna
gå för sig äfven nu och i framtiden?

Allt nog, herr talman, på grund af de betänkligheter, jag uttalat
angående den ifrågavarande kursens verkan till förlängande af de
teologiska studierna å ena sidan och på seminariernas ostörda verk-
samhet å andra sidan, tror jag, att, om man vill bifalla förslaget, det
åtminstone vore klokt att göra *ett tillägg till beslutet af det innehåll,
att genomgåendet af ifrågavarande öfnings- och lärokurs icke får sättas
som obligatoriskt villkor för rättigheten att aflägga teologiska examina
vid universiteten.* Jag har ansett det som min pligt att uttala dessa
betänkligheter, men skall för närvarande icke framställa något yrkande.

Herr Centerwall: Herr talman, mine herrar! Om jag vetat,
att professor Carlson före mig hade begärt ordet, så skulle jag icke
hafva gjort det, men ehuru jag i väsentlig mån blifvit förekommen
af honom, skall jag dock anhålla att få yttra några ord.

Jag anser för min del, att allt, hvad man kan göra, bör göras för
att öka presternas bildning och på samma gång höja det berättigade
inflytande, som presten såsom det ideellas målsman bör hafva i sin
församling. Men i likhet med den föregående talaren är jag icke
öfvertygad om, att målet vinnes på det sätt, som utskottet föreställt
sig, ty i likhet med honom finner jag kurserna alldeles för korta.
Det är nog för mången väl bekant, att profären vid de allmänna läro-
verken, som dock äro mera omfattande, i alla fall äro så pass nått
tilltagna, att man derigenom icke får någon verklig garanti för att
den unge profärskandidaten verkligen känner till, hvad han skulle
lära sig. Huru kan man då tänka sig, att det skulle vara tillräckligt
för en prest med dessa 180 timmar, deraf 150 timmars teoretisk kurs
och dessa fördelade på 5 terminer samt dessutom 30 öfningsstimmar?
Kan icke den farhågan ligga nära till hands, att han öfverskattar sig
sjelf och derigenom kommer i slitning med folkskolelärarne och sin
församling?

I likhet med professor Carlson får jag bestämdt protestera mot
att profäret skulle anses tillräckligt för unga prester i stället för
hvad här är föreslaget, och slutligen hyser jag en farhåga, som jag
drager mig något för att uttala; jag hoppas dock, att ingen skall
missförstå mig, som icke särskildt *vill* göra det. Jag är rädd, att

den dag skall komma, då man säger, att nu är vårt aktade presterskap så kunnigt i folkskoleväsendet, så att nu behöfves icke mera några folkskoleinspektörer, nu kunna vi indraga ett anslag på 90,000 årligen — som jag tror — och ersätta inspektörerna med prester.

Jag tror emellertid, att det ärade presterskapet skall vara de förste att medgifva, att detta vore till bestämd skada för folkskolan, ty dessa inspektörer inspektera icke endast, utan de gifva äfven nya idéer och impulser och befördrå således skolarbetet.

På dessa skäl kan jag icke vara med om det slut, hvartill utskottet kommit. Jag erkänner, att betänkanDET är väl skrivet och att utskottet gjort förträffligt uti att borttaga bestämmelsen derom, att en sådan kurs skulle medföra berättigande att söka folkskolelärartjenst, en bestämmelse, som är så mycket mera onödig, som herrarne veta, att hvarje prest kan genomgå fjerde klassen i ett folkskolelärareseminarium och derigenom göra sig kompetent till en folkskolelärartjenst. Detta sker faktiskt med, som jag tror, 5 à 8 personer om året i Upsala. Jag kan icke säkert garantera siffran, ty jag har fått den i förbigående.

Jag har endast ansett mig böra uttala mina betänkligheter, men jag vill för närvarande icke framställa något yrkande.

Herr Redelius: Det är uppenbart, att det är af intresse för folkskolan, som detta förslag framkommit; och det är också tydligt, att, såsom redan framhållits, det ju icke i och för sig kan göra någon skada, utan tvärt om gynna, om den unge prestmannen redan vid universitet kan göra närmare bekantskap med den praktiska sidan af ifrågavarande sak. Men jag vill fästa uppmärksamheten på, att man dock tyckes hafva gjort några origtiga förutsättningar angående undervisningen för den blifvande presten. En förutsättning för förslaget tyckes vara den, att prestkandidaten icke *eljest* skulle få någon kännedom om hithörande saker. Jag begärde ordet bland annat för att påpeka ett och annat i det fallet och dervid särskildt den omständigheten, att innan dessa öfningar skulle i samband med de praktiska öfningarna vid universitetet taga sin början, har ju prestkandidaten redan genomgått en kurs i kyrkolagfarenhet och kyrkorätt; och bland de stycken, som prestkandidaten der vid lag måste lägga sig särskildt vinn om, framhåller jag lagstiftningen om äkten-skap och angående undervisningsväsendet.

Det kunde, synes det mig, varit mycket viktigare att få en kurs uti det förra än uti det senare, ty det senare inskränker sig till några få författningar, nemligen 1862 års kyrkostämmoförordning och förordningarna angående folkskoleväsendet. Jag säger, att det är ju ingen skada skedd, om man får detta igenom, men nödvändigt är det icke, och att tillmäta det en så stor betydelse, som utskottet gjort, det tror jag icke, det finnes skäl till. Jag tror icke, att en yngling, som åtnjutit 9 års undervisning vid de allmänna läroverken samt derefter gått igenom en universitetskurs på omkring 6 år, skall hafva så synnerligen stor nytta eller vinna så synnerligen stor tillväxt i pedagogiska insigter af att under 6 dagar åhöra undervisningen i ett seminarium. Men om också detta, att han åhör undervis-

*Angående
inrättande
vid vissa
folkskolelära-
reseminarier
af särskilda
läro- och öf-
ningskurser
för teologie
studerande.*

(Forts.)

Angående inrättande vid vissa folkskoleläro- och öfningskurser för teologie studerande.

ningen under 6 dagar, icke kan göra honom någon synnerlig nytta, så tror jag ej heller, att det kan göra honom någon skada, och därför må det ju gerna ske.

(Forts.)

Jag skall emellertid be att få tillägga, att Kongl. Maj:ts förslag tilltalar mig vida mera än utskottets. Jag har nog hört, att de föregående talarne gifvit utskottet erkännande för den der »haken», som det heter, i afseende på kompetensen; men för min del kan jag icke finna, att någon anledning förefinnes till de farhågor, som af utskottet framhållits. Jag har därför också velat säga och få till protokollet antecknad, att denna kompetens vore nyttig, icke så mycket för den unge prestmannen som fastmera för åtskilliga församlingar, särskildt då för åtskilliga bruksförsamlingar och kapellag, der det finnes tjänster så inrättade, att en och samma person skall vara både prest och skollärare. Det finnes några få sådana församlingar. Det vore ju då för dem åtminstone, som skola bekläda dylika befattningar, af nytta, om de redan vid universitetet finge genomgå denna pedagogiska kurs och på så sätt förvärfva den erforderliga kompetensen. Det kan väl då icke anses annat än såsom en vinning, såsom ett plus, om prestkandidaterna finge denna öfning, som utskottet i likhet med Kongl. Maj:t funnit önskvärd.

Man har nu sagt, att detta skulle kunna blifva skadligt. Detta kan jag dock ej finna. Icke behöfver man väl befara någon konkurrens mellan presterna och de egentliga folkskolelärarne, ty detta skulle ju förutsätta, att dessa senare hade en vida bättre ställning än de unga presterna, så att dessa skulle vilja byta. Här tror jag därför icke, att någon fara förefinnes. Dessutom möter ju för en prest svårigheten att kunna söka och mottaga läraretjänst, emedan han ju först måste hafva Kongl. Maj:ts tillstånd att förena en dylik tjänst med sin presterliga, och något sådant har, mig veterligen, icke annat än i vissa undantagsfall medgifvits.

Då jag således icke tror, att det är någon fara att gifva presterna denna kompetens, kan jag för min ringa del ej vara med om utskottets förslag, men väl om Kongl. Maj:ts, hvarför jag, herr talman, skall jag be att få yrka afslag å utskottets och bifall till Kongl. Maj:ts förslag.

Herr Liljeholm: I motsats till de föregående ärade talarne vill jag yrka bifall till utskottets hemställan.

De stora farhågor, som framhållits af dem, finner jag icke vara så afsevärda. Om man betänker, hvad Kongl. Maj:t föreslagit, måste man väl medgifva, att något är bättre än intet. Det bör väl, synes det mig, vara af synnerligen stor vigt för den, som skall sitta som ordförande i skolrådet, att ega någon kännedom om folkskolans anordning, om folkskolestadga af normalplan samt derjemte någon insigt i allmän och särskild metodik i de till folkskolans kurs hörande undervisningsämnen. Jag kan därför icke finna, att det på något sätt kan skada den blifvande ordföranden i skolrådet att få genomgå en sådan kurs, utan att det tvärt om skall vara honom till synnerligt gagn. För öfrigt är detta alldeles icke något nytt hos oss. Vid seminarierna i Uppsala och Lund hafva under en lång följd af år så-

dana kurser genomgåts af prestkandidater. Det är visserligen sant, att detta skett frivilligt, men det visar likväl, att ett behof här vid lag gjort sig gällande, och det är detta behof, som Kongl. Maj:t genom sin nu framlagda proposition velat tillfredsställa.

Att detta förslags genomförande icke kommer att skada folkskolelärares utbildning vid seminarierna, derpå kan man vara alldeles viss, och det framhålles äfven i den kongl. propositionen, att den nya anordningen på intet sätt får stå hindrande i vägen för seminariernas egentliga uppgift, utbildning af lärare för folkskolan.

Det har vidare framhållits, att utskottets förslag skulle vara af den beskaffenhet, att det för presterna skulle omöjliggöra att kunna få anställning å sådana ställen, der prest- och skollärarekallet äro förenade.

Så vidt jag kunnat finna, har utskottet icke föreslagit någon ändring i hittills gällande bestämmelser.

Jag tycker för min del, att utskottet så väl behandlat den kongl. propositionen, att man icke behöfver hysa några farhågor för att antaga, hvad utskottet föreslagit. Det har nemligen i slutet af klämman tillagt ett så viktigt moment, att jag anser mig utan den ringaste farhåga kunna yrka bifall till utskottets förslag.

Herr K. G. Karlsson: I motsats till den siste ärade talaren och i viss mån äfven i motsats till de tvenne ärade ledamöter af kammaren, som först hade ordet, skall jag be att få yrka afslag å såväl Kongl. Maj:ts förslag som äfven å utskottets förslag. Jag gör då detta på grund af hvad jag här i kammaren hört från ett håll, som bör vara synnerligen kompetent att bedöma föreliggande förslags värde — jag syftar på kontraktsprosten Redeli's yttrande. Han sade nemligen upprepade gånger, att förslaget ju ej bör kunna vara till någon synnerlig skada, om det också icke är till någon synnerlig nytta. Nu har det visserligen af den senaste ärade talaren påståtts, att förslaget skulle vara till nytta; han yttrade nemligen, att något är bättre än intet. Men jag vill då fråga, om detta något är värdt så pass mycket som en utgift af 5,000 kronor om året.

Vi hade nyss här i kammaren före frågan om inrättandet af en ny professor vid Upsala universitet. Det fans då icke en talare i kammaren, som med ett enda ord ville underkänna betydelsen och nyttan af inrättandet af en sådan professur. Men den skulle kosta 4,500 kronor årligen, och kammaren afslög förslaget.

När vi nu från kompetent håll blifvit underrättade om, att detta, om det också icke gör någon skada, icke heller skulle lända till någon vidare nytta, anser jag detta böra utgöra skäl för kammaren att afslå såväl Kongl. Maj:ts som utskottets förslag, hvarom jag alltså, herr talman, får framställa yrkande.

Herrar *Nydahl* och *Svensson* i Karlskrona instämde häruti.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet Gilljam: I anledning af de erinringar, som blifvit gjorda vid denna punkt, skall jag be att få yttra några ord.

Angående inrättande vid vissa folkskolelärareseminarier af särskilda läro- och öfningskurser för teologie studerande.

(Forts.)

*Angående
inrättande
vid vissa
folkskolelära-
res-seminarier
af särskilda
läro- och öf-
ningskurser
för teologie
studerande.*

(Forts.)

Det har här talats om, att dessa kurser skulle åstadkomma en förlängning af presternas universitetsstudier. Så mycket kan jag åtminstone försäkra herrarne, att det från Kongl. Maj:ts sida har afsetts och af vederbörande på det bestämdaste försäkrats, att någon sådan förlängning icke skall ega rum. Samma endrägtiga sträfvan råder emellan oss alla i det fallet, att de blifvande presternas studiekurs vid universitetet icke får förlängas, hvilket äfven, som sagdt, af vederbörande blifvit lofvadt.

När nu för det första utskottet har föreslagit, att detta anslag skall uppföras på extra stat, och då jag vidare kan omnämna för herrarne, att med all sannolikhet en mindre komité oförtöfvadt kommer att blifva tillsatt för att afgifva förslag angående prestbildningens ordnande, såväl den teoretiska som praktiska, således i öfverensstämmelse med hvad domprosten Eklund uttalat såsom önskvärdt, böra väl farhågorna vara reducerade till det minsta möjliga.

Det är emellertid ej nog med att jag anser, att faran, som de föreslagna seminariekurserna kunna medföra, är liten; jag anser äfven, att fördelarne af dem äro stora. Det är en alledes gifven sak, att, då man vet, att hvarje prest kommer att få skyldighet att på embetets vägnar utöfva en viss tillsyn öfver och ega en ledande ställning vid sin församlings folkskolor, det för honom måste vara nödvändigt att åtminstone hafva fått se, huru en lärare vid dylika skolor blir inöfvad till sin uppgifts fyllande.

Här har talats om, att 180 timmar vore så litet. Man får dock ej förringa betydelsen vare sig af de teoretiska studierna och ej heller, och framför allt, af tillfället att åhöra skickliga seminarielärare meddela undervisning åt de personer, som en gång skola sjelfva blifva lärare vid folkskolan.

En talare har framhållit faran för seminarierna af störande inverkan genom dessa kurser. Jag vill icke alledes förneka tillvaron af en sådan fara, men man måste stundom utsätta sig för vissa olägenheter för att vinna vissa fördelar. Då för icke länge sedan frågan om undervisningsprofven vid de allmänna läroverken här var föremål för diskussion, syntes farhågorna för dessas partiella förläggande till profårsläroverken icke vara så synnerligen stora, ehuru man sannerligen har att befara lika mycket men för lärjungarne vid dessa läroverk till följd af för mycket profvande som någonsin för folkskolelärareseminariernas elever till följd af de blifvande presternas deltagande i undervisningen vid dessa läroanstalter.

I motsats till en föregående talare föreställer jag mig, att den prest, som fått se så mycket af metodiskt arbete för undervisningen vid folkskolan, som här skulle blifva fallet, bör derutaf aldrig kunna blifva mera förmäten än förut, men väl mindre; ty det är ett känt förhållande, att ju mindre erfarenhet man har af en sak, desto lättare är man utsatt för att tro sig förstå mera af saken, än man verkligen gör, men har man sett den på närmare håll, blifver man försigtigare. Här är icke meningen att truga någon till att taga kännedom om folkskolans arbetssätt, men den, som genom sin examens hela natur och beskaffenhet visar, att han ämnar blifva församlingelärare och

sålunda pligtig att utöfva tillsyn och ledning vid folkskolan, måste inse, att detta hör till förberedelserna för hans uppgift.

Herr Ernst Carlson: Herr grefve och talman, mine herrar! Vi hafva nyss af herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet hört, att »Kongl. Maj:t förutsätter» och »vederbörande försäkra», att det icke skulle inträda någon förlängning af de teologiska studierna, för den händelse den ifrågasatta seminariekursen för prestkandidater införes. Man borde känna sig tryggad, när man får sådana auktoriteter att bygga på, men jag tror, med erinran om hvad vi nyss hörde, då det var fråga om inrättande af en ny juridisk professur i Upsala, att vi måhända icke böra göra oss alltför säkra i det afseendet. Om en dugtig seminariektor får hand om en prestkandidat — låt vara blott för en tid af 180 timmar — tror jag dock, att han under den tiden skall veta taga ut så mycket intellektuel kraft ur kandidaten, att denne under den tid, kursen vid seminariet pågår, skall låta bli att tänka på sina teologiska studier. Det må ursäktas mig, att jag, med den kännedom jag har om seminariektorens energi, verkligen tror, att de skola söka göra allvar af denna sak och att således — vederbörande må försäkra hvad de vilja — prestkandidaterna skola få känna på en förlängning af studietiden vid akademien.

Vidare talade herr statsrådet om att faran för, att det kunde blifva någon förlängning af studietiden, kunde anses minskad derigenom, att anslaget föreslagits till uppförande på extra stat, och han lofvade derjemte, att en komité skulle tillsättas för revision af den presterliga bildningen. Jag tager fasta på detta löfte, men frågar, om icke kännedomen om en dylik afsigt hos regeringen bör vara ytterligare ett skäl för oss att just för närvarande icke bifalla det föreliggande förslaget, utan snarare vänta till dess vi få se, hvad det utlofvade förslaget om prestbildningens reformerande kan bära i sitt sköte till lindring för de teologie studerande. Man bör ej gå detta förslag i förväg.

Slutligen framhöll herr statsrådet, att om de fördelar, som vore att vänta af den föreslagna kursen, vore stora, så finge man ock för deras ernående utsätta sig för vissa risker. Vi hafva dock nyss hört från ett aktadt håll, att de fördelar, förslaget skulle medföra, af praktiska prestmän anses vara skäligen tvifvelaktiga.

Just på grund af hvad kontraktsprosten Redelius anförde, då han yttrade såsom sin mening, att man för närvarande af en sådan kurs som den nu föreslagna egentligen hvarken kunde vänta synnerligt gagn eller skada, och på grund af den upplysning, som herr statsrådet nyss meddelat, att man har att vänta tillsättandet af en komité för utarbetande af nya föreskrifter angående prestbildningen, skall jag nu, herr talman, be att få instämma i det redan framställda afslagsyrkandet på den föredragna punkten af statsutskottets utlåtande.

Herr Månsson: Herr talman! Jag tror mig kunna säga, att statsutskottet icke skall taga det synnerligen hårdt, om kammaren afslår den föreliggande framställningen. Vi hafva trott oss tillmötesgå

Angående
inrättande
vid vissa
folkskolelära-
reseminarier
af särskilda
läro- och öf-
ningskurser
för teologie
studerande.
(Forts.)

Angående
inrättande
vid vissa
folkskolelära-
reseminarier
af särskilda
läro- och öf-
ningskurser
för teologie
studerande.

en önskan att få detta förslag fram, och vi hafva äfven antagit, att presterna sjelfva skulle vara sympatiskt stämda mot detsamma. Det har nemligen synts föreligga ett visst behof i detta afseende, i det man mer än en gång märkt, att presterna varit något strandsatta, då det gält behandlingen af folkskoleärenden och ledningen af undervisningens gång. Man har därför trott, att den ifrågasatta anordningen skulle medföra en viss nytta och icke sakna betydelse.

Jag anser alltså, att det belopp, som det här gäller, icke skulle vara illa användt. Om prestkandidaterna finge genomgå en dylik praktisk kurs vid seminarierna, skulle detta säkerligen vara af stor nytta med hänsyn till deras framtida, viktiga åligganden att vara ordförande i skolråd och leda undervisningens gång vid folkskolorna. Nu äro stundom presterna, praktiskt taget, i en sämre ställning i detta hänseende än både folkskoleläraryne och — åtminstone i vissa fall — skolrådsledamöterna. Om det emellertid icke finnes någon allmänna mening för en förändring i detta fall, så kommer, såsom jag nyss yttrade, statsutskottet enligt min tro icke att taga det synnerligen hårdt, om kammaren afslår dess förevarande hemställan.

Något, hvarvid utskottet lade den största vikt, var emellertid det, att genomgående af denna kurs icke borde för presterna medföra berättigande att söka folkskolelärarettjenst och sålunda befria dem från deras nuvarande skyldighet att för sådant fall genomgå en ettårig kurs vid seminariet. Sedan vi förutskickat detta vilkor, ansågo vi det icke vara farligt att gå in på förslaget; men om kammaren icke vill godkänna detsamma, läser nog, som sagdt, statsutskottet icke komma att sörja öfver ett afslag.

Herr Eklundh i Lund: Jag tillåter mig hemställa om bifall till statsutskottets föreliggande utlåtande.

Då det sedan några år tillbaka vid såväl Upsala som Lunds universitet visat sig, att de teologie studerande med ganska stort intresse frivilligt deltagit uti seminarieöfningar just för att skaffa sig mera insigt på ett område, som för dem såsom blifvande prester och skolrådsordförande är af allra största vikt att känna, synes det mig vara ådagalagdt, att prestkandidaterna sjelfva anse det som ett önskemål att få en sådan kurs obligatoriskt anordnad. Det kan nog vara möjligt, att denna angelägenhet kan ordnas på annat och bättre sätt, än som nu är föreslaget, och att den komité, som torde blifva tillsatt för frågans närmare utredning, måhända kan komma till det resultat, att den ifrågasatta kursen vid seminarierna är mindre tillfredsställande; men denna synpunkt har ju statsutskottet också beaktat, då utskottet tillstyrkt anslaget uppförande på extra stat. Derigenom har anslaget icke blifvit fastläst, utan man kan, om det blifver behöfligt, gå i författning om andra anordningar.

Då jag emellertid anser det vara af största vikt, att denna fråga redan nu vinner en, om ock blott provisorisk, anordning, hemställer jag om bifall till statsutskottets förslag.

Häruti instämde herrar *Hazén* och *Lindblad*.

Herr Henricson: På grund af de betänkligheter, som af de två första talarne blifvit uttalade, och då jag icke kan värja mig från den tanken, att detta förslag kan i någon mån bidraga att stärka presternas sjelfskrifvenhet såsom ordförande i skolrådet, en sjelfskrifvenhet, som jag anser icke böra qvarstå i alla tider, så skall jag, herr talman, be att få yrka afslag såväl å den kongl. propositionen som å utskottets förevarande hemställan.

Angående
inrättande
vid vissa
folkskolelära-
reseminarier
af särskilda
läro- och öf-
ningskurser
för teologie
studerande.

(Forts.)

Sedan öfverläggningen härmed förklarats afslutad, gaf herr talmannen, enligt de gjorda yrkandena, propositioner 1:o på bifall till utskottets hemställan; 2:o på afslag å nämnda hemställan, i hvad den skilde sig från Kongl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning, och bifall till denna framställning oförändrad; och 3:o afslag å såväl utskottets hemställan som Kongl. Maj:ts framställning; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hafva utfallit med öfvervägande ja för bifall till utskottets hemställan. Votering blef emellertid begärd och företogs, sedan till kontraposition antagits yrkandet om rent afslag, enligt följande nu uppsatta och af kammaren godkända voteringsproposition:

Den, som bifaller hvad statsutskottet hemställt i femtonde punkten af förevarande utlåtande n:o 7, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren afslagit såväl utskottets hemställan som Kongl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning.

Röstsedlarne uppräknades hvar efter annan och visade 71 ja, men 134 nej; i följd hvaraf kammarens beslut utfallit i enlighet med nej-propositionens innehåll.

Efter föredragning dernäst af *punkten 16*, angående löneförbättring för musiklärare vid folkskolelärareseminarierna, begärdes ordet af:

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet Gilljam, som yttrade: Herr grefve och talman, mine herrar! Som jag i Första Kammaren uti denna punkt hemställt om bifall till Kongl. Maj:ts proposition — jag vet i närvarande stund icke med hvilken framgång — vill jag för de ifrågavarande lärarnes skull be att äfven här få yttra några ord.

Jag anser verkligen, att Kongl. Maj:ts proposition angående dessa lärares aflöning är väl afvägd. Den nedsättning, som af utskottet föreslagits, kan ju i det hela synas vara obetydlig, ehuru hvarje nedsättning, när det är fråga om så små lönebelopp som här, naturligtvis alltid kommer att kännas. Det, som emellertid gör nedsättningen mycket känbar, är, att utskottet ökat normaltiden för ifrågavarande

lärares — musiklärarne vid seminarierna — tjänstgöring från 16 till 20 timmar i veckan. Förut hafva de för hvarje timmes tjänstgöring utöfver de ordinarie 16 timmarne haft särskild betalning. Nu skulle enligt utskottets förslag hvarje lärare för samma betalning få undervisa 16 till 20 timmar i veckan. Detta synes mig vara något hårdt. Och särskildt vill jag påpeka, att, för så vidt jag räknat rätt, jemnt halfva antalet af våra musiklärare och musiklärarinnor vid seminarierna kommer att drabbas af denna utsträckta undervisningsskyldighet för sjelfva lönen, enär det af de 12 lärare, som finnas, är 6 stycken, som hafva tjänstgöring öfver 16 timmar i veckan.

Det är på dessa grunder som jag hemställer, att kammaren må behjerta den ifrågavarande omständigheten. Den af Kongl. Maj:t föreslagna löneförbättringen skulle enligt min tanke icke vara större än skäligt är.

Vidare anfördes icke. Punkten bifölls.

Punkten 17.

Bifölls.

Punkten 18.

Angående
ändring i
bestämmel-
serna röran-
de stats-
understöd till
högre folk-
skolor.

I en inom Andra Kammaren väckt motion (n:o 134) hade herrar och *F. Berg* och *E. Hammarlund* hemställt:

dels att Riksdagen ville för sin del besluta, att § 1 i kongl. kungörelsen den 16 juni 1875, sådan nämnda paragraf lyder enligt kongl. kungörelsen den 2 juni 1893, måtte erhålla följande ändrade lydelse:

Högre folkskola, hvarmed förstås en sådan skola, som för en eller gemensamt för flera församlingar inrättas i ändamål att bereda de arbetande klassernas barn tillfälle att inhemta ett högre mått af bildning, utan att barnen dragas från sina vanliga lefnadsförhållanden eller nödig öfning för duglighet och hårdighet vid kroppsarbete, kan erhålla understöd af statsmedel till högst dubbla beloppet af hvad till skolan i distriktet sammanskjutes, dock för hvarje årsklass ej öfverstigande 1,200 kronor årligen;

dels att det från åttonde hufvudtiteln utgående anslaget till understöd åt högre folkskola måtte höjas från 20,000 till 24,000 kronor.

Utskottet hemställde:

att Riksdagen, med anledning af herrar Bergs och Hammarlunds förevarande motion, måtte

a) besluta sådan ändring i gällande bestämmelser angående understöd af statsmedel till högre folkskolor, att statsbidrag till sådan skola må kunna utgå med högst 1,200 kronor årligen för hvarje årsklass, dock för hvarje skola ej öfverstigande 2,400 kronor om året; samt

b) bestämma, att det från åttonde hufvudtiteln utgående anslaget

till understöd åt högre folkskolor i riksstaten för år 1898 uppföres med oförändradt belopp, 20,000 kronor.

Mom. a) bifölls.

Beträffande vidare *mom. b)* anförde:

Herr Hammarlund: Motionärerna hafva med sin framställning afsett att bereda de högre folkskolorna större möjlighet till utveckling, än hvad hittills varit fallet. Detta synes också vara behöfligt, då man finner, att, oakadt de högre folkskolorna existerat i bortåt 40 års tid, ännu vid 1895 års slut icke mer än 13 dylika skolor funnos i hela riket med 278 lärjungar och 14 lärare. Motionärerna hafva särskildt fäst sig dervid, att statsunderstödet är otillräckligt, samt att den högre folkskolan formligen blifvit utestängd från de orter, der den lättast och tidigast skulle kunnat komma att visa sina verkningar, nemligen i städerna. Till afhjelpande af dessa fel hafva vi i främsta rummet motionerat om, att statsbidraget måtte — icke som nu bestämmas till 1,200 kronor för hvarje skola — utan utgå med 1,200 kronor årligen för hvarje årsklass. Statsutskottet har i så måtto tillmötesgått denna vår framställning, att det varit med om att medgifva 1,200 kronor för hvarje årsklass, dock högst 2,400 kronor om året för hvarje skola; det vill med andra ord säga, att utskottet velat medgifva understöd åt 2 årsklasser vid hvarje skola; och kammaren har genom sitt nyss fattade beslut lemnat sitt bifall till denna utskottets hemställan. Visserligen skulle jag ansett det önskligare, om utskottet velat gå något längre och medgifvit anslag till 3 årsklasser, emedan man derigenom skulle fått en verkligt god skola, hvilket knappast är möjligt med blott 2 årsklasser. Men man får i alla fall vara nöjd med hvad som vunnits.

Men sedan hafva vi vidare motionerat om en annan sak, nemligen att den nuvarande inskränkningen, att högre folkskola ej må kunna inrättas i stad, der allmänt läroverk eller pedagogi finnes, skulle borttagas. Det var ursprungligen så, att den högre folkskolan endast var afsedd för landsbygden. I detta skedde år 1893 den ändringen, att Riksdagen medgaf, att högre folkskolor skulle kunna få inrättas äfven i sådana städer, der hvarken allmänt läroverk eller pedagogi finnes. Denna ändring skedde, som sagdt, 1893. Nu önska vi, att äfven öfriga städer måtte komma i åtnjutande af denna förmån att kunna få högre folkskolor. Detta har utskottet motsatt sig och har härför anført tvenne skäl. Det ena och första är, att Riksdagen så nyligen som »för endast 4 år sedan förehaft denna fråga till profning och dervid icke visat sig benägen för en sådan utsträckning i anslaget användning, som motionärerna föreslagit». Ja, det är alldeles riktigt, att Riksdagen icke *då* var benägen härför; men huru ofta händer icke, att Riksdagen efter några års förlopp visar sig benägen att besluta något, som den förut motsatt sig. 1893 års Riksdag tog ett steg i den rätta riktningen mot att medgifva inrättandet af högre folkskolor öfver allt i landet och sålunda upphäfva skilnaden här vid lag mellan land och stad. Nu synes mig tidpunkten vara inne att

*Angående
ändring i
bestämme-
lserna rörande
stats-
understöd till
högre folk-
skolor.*

(Forts.)

Angående taga ett nytt steg på denna bana och låta detta undantag rörande
ändring i städer med allmänt läroverk eller pedagogi helt och hållet falla
bestämmel- bort.
sorna rörande

Men utskottet förklarar sig icke kunna tillstyrka detta, då »be-
der stats- hof af högre folkskola, så vidt utskottet har sig bekant, icke gjort
understöd till sig gällande i stad, der skola för fortsatt undervisning redan finnes».
högre folk- Ja, utskottet säger, att, så vidt det har sig bekant, ett sådant behof
skolor. icke förefinnes. Men jag tror mig kunna säga, att ett sådant behof
(Forts.) verkligen existerar. Eller skulle det väl vara så, att en praktisk

utdaning för unga män och qvinnor skulle vara något, som endast
vore behöfligt på landsbygden? Behöfves icke en sådan äfven för
det uppväxande slägtet i städerna? Jo, enligt min tanke i lika hög,
om icke i högre, grad än på landsbygden. Ett bevis för, att ett så-
dant behof förefinnes, är, att, trots statsbidrag ej kunnat erhållas,
man här och der i de större städerna sökt hjälpa sig fram genom
att inrätta — icke högre folkskolor, då de icke få existera i sådana
städer — utan något, som man kallat en folkskolans högre afdelning.
Så har man gjort i Göteborg och i Malmö, men då man för dessa
högre afdelningar ej haft samma statsbidrag som de högre folksko-
lorna på landet, är det klart, att de icke nått någon högre utveck-
ling, hvilket säkerligen blifvit fallet, om de haft ett sådant stats-
bidrag.

Det är ett behof för en mängd föräldrar i städerna att gifva
sina barn en större utbildning, än folkskolan kan lemna. För när-
varande hafva de ingen annan råd än att skicka dem till de allmänna
läroverken, och då de kommit dit, är målet studentexamen. Jag
hemställer, om det kan vara lämpligt att på det sättet rent af locka
in de unge männen på studentbanan.

Jag tror, att denna kammare bör hafva det intresset för en prak-
tisk utbildning, att den bör önska sådana praktiska skolors upprät-
tande äfven i städerna. Det är i denna förhoppning jag vågar före-
slå, att punkt b) i utskottets förslag måtte erhålla en något ändrad
lydelse, och jag tillåter mig således, herr grefve och talman, vörd-
samt hemställa, att kammaren måtte antaga följande ändrade lydelse
af denna punkt:

»b) besluta sådan ändring i gällande bestämmelser angående un-
derstöd af statsmedel till högre folkskolor, att statsbidrag må kunna
utgå till högre folkskola i stad, äfven om allmänt läroverk eller
pedagogi der finnes; samt med anledning häraf för år 1898 höja det
i riksstaten från åttonde hufvudtiteln utgående anslaget till under-
stöd åt högre folkskolor från 20,000 till 24,000 kronor».

Jag skall be att få fästa uppmärksamheten på, att det här ifråga-
satta beloppet, 24,000 kronor, icke är någon afsevärd förhöjning i
anslaget. Det är icke något annat, än hvad Riksdagen en gång förut
beviljat till dessa skolor, nemligen vid 1856—58 års riksdag, då an-
slaget sattes till 24,000 kronor. Nu vore det således endast fråga
om att gå tillbaka till hvad nämnda Riksdag medgifvit i detta af-
seende, och jag anhåller därför om bifall till det nu framställda yr-
kandet.

Häruti instämde herrar *Berg, O. Olsson* i Stockholm, *Aulin, Zotterman, Svensson* i Karlskrona, *Berg* och *Nydahl*.

Herr Månsson: Herr talman! Jag undrar, om det icke hade varit rättast, att det yrkande, som af den föregående talaren framställdes, gjorts vid föredragningen af mom. a), ty nu ha vi redan beslutat om ändring i gällande bestämmelser angående understöd af statsmedel till högre folkskolor. Det hade väl varit rättast; och jag hade väntat, att, om någon framställning i det afseendet skulle göras, den skulle kommit vid nämnda moments föredragning. Ty, såsom jag sagdt, vi hafva nu redan en gång beslutat ändring i gällande bestämmelser angående understöd af statsmedel till högre folkskolor. Skola vi nu äfven under detta moment i afseende på den föreliggande frågan fatta ett andra beslut om ändrade bestämmelser, synes mig detta vara något oegentligt. Nu föredragna moment har endast afseende på anslagets storlek och ej på något annat. Jag anser därför, att herr Hammarlunds yrkande bort göras vid det föregående momentets föredragning.

Nu ber jag få säga, att jag för sakens framgångs skull tror det vara bäst att i år ej upptaga striden om, huruvida bidrag från ifrågasvarande anslag bör utgå eller ej äfven till högre folkskola i stad, der allmänt läroverk eller pedagogi finnes. Ty det är en större fråga, och jag anser det vara lämpligast, att vi för närvarande låta den saken hvila och se tiden an, samt att vi göra klokast, om vi nu nöja oss med hvad utskottet föreslagit. Vi vänta ju att snart få oss förelagdt förslag om förändring i vår läroverksorganisation i syfte att få en mera praktisk afslutningskurs, än nu är förhållandet; och då böra väl städerna kunna hjälpas så, att de få denna sak ordnad på ett praktiskt och bra sätt.

På dessa grunder vill jag hemställa till motionärerna, huruvida de icke nu kunna nöja sig med utskottets förslag, till hvilket jag för min del hemställer om bifall.

Herr Zetterstrand: Då jag anser, att det vore synnerligen viktigt, om man, i vidsträcktare mån än hittills, kunde få en öfverbyggnad på folkskolan, enär detta i väsentlig mån skulle komma att motverka den alltför stora tillströmningen till våra elementarläroverk, tror jag icke, att kammaren bör draga sig för den lilla penninguppföring, hvarom här är fråga, utan ber jag därför att på det lifligaste få yrka bifall till motionärernas förslag.

Herrar *Byström* och *K. G. Karlsson* instämde häruti.

Herr Hammarlund: Herr Ivar Månsson ansåg, att det af mig framställda yrkandet hade bort göras vid föredragningen af mom. a). Jag ber då att få påpeka, att jag icke hade någon anledning att göra någon anmärkning mot mom. a), utan var jag för min del nöjd med det resultat, hvartill utskottet i det momentet kommit. Jag hade således icke anledning att der hemställa om något ändringsyrkande.

Men vi motionärer hafva i vår motion äfven gjort ett annat yr-

Angående
ändring i
bestämmel-
serna rörän-
de stats-
understöd till
högre folk-
skolor.
(Forts.)

Angående
ändring i
bestämmel-
serna rörän-
de stats-
understöd till
högre folk-
skolor.

(Forts.)

kande än det, som förekommer under mom. a), hvilket moment endast handlar om, att anslag kan få utgå till mera än en årsklass. Vi hafva nemligen yrkat, att den nuvarande bestämmelsen, att statsbidrag icke kan utgå till högre folkskola i stad, der allmänt läroverk eller pedagogi finnes, skulle borttagas. Det är gifvet, att, då vi motionerat derom, vi hafva rättighet att nu, då frågan förekommer i kammaren, framställa yrkande derom. Och så vidt jag kan finna, hafva vi icke något annat tillfälle att göra ett sådant yrkande än vid föredragningen af mom. b.), och detta så mycket mera, som jag anser, att, endast om en sådan ändring beslutas, det kan blifva behöfligt att höja anslaget.

I mom. b) har utskottet föreslagit, att anslaget måtte utgå med oförändradt belopp, 20,000 kronor. Nu har jag i enlighet med motionen yrkat, att en ändring måtte göras i bestämmelserna angående detta anslags utgående, en ändring utöfver den, som redan är besluten under mom. a), samt att Riksdagen med anledning häraf måtte för år 1898 höja det i riksstaten från åttonde hufvudtiteln utgående anslag till understöd åt högre folkskolor från 20,000 kronor till 24,000 kronor.

Jag tror mig hafva grundlagsenlig rätt att framställa ett sådant yrkande under mom. b), och jag tillåter mig därför att vidhålla det-samma.

Härmed var öfverläggningen slutad. Enligt de gjorda yrkandena gaf herr talmannen propositioner *dels* på bifall till utskottets hemställen och *dels* på afslag derå och bifall i stället till det af herr Hammarlund under öfverläggningen framställda förslag; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Som votering likväl begärdes, skedde nu uppsättning, justering och anslag af en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller hvad statsutskottet hemställt under mom. b.) i 18:de punkten af förevarande utlåtande n:o 9, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit det af herr Hammarlund under öfverläggningen gjorda yrkande.

Omröstningen utföll med 124 ja mot 67 nej; i följd hvaraf utskottets hemställen af kammaren bifallits.

Punkten 19.

Lades till handlingarne.

Punkterna 20—22.

Biföllos.

Punkten 23.

Kongl. Maj:t hade föreslagit, att det nu utgående ordinarie anslag till söndags- och aftonskolan vid tekniska skolan i Eskilstuna måtte höjas med 4,000 kronor eller från 8,000 kronor till 12,000 kronor för tillämpning af den i statsrådsprotokollet öfver ecklesiastik-ärenden den 14 januari 1897 angifna stat enligt de i samma protokoll omförmälda bestämmelser; men hemställde utskottet:

*Angående
höjning af
anslaget till
tekniska
skolan i
Eskilstuna.*

»att Kongl. Maj:ts förevarande framställning må endast på det sätt bifallas, att Riksdagen, med bibehållande af det ordinarie anslaget till söndags- och aftonskolan vid tekniska skolan i Eskilstuna vid oförändradt belopp, 8,000 kronor, på extra stat för 1898 anvisar 750 kronor till förstärkning af lärarekrafterna vid tekniska skolan i Eskilstuna».

Efter uppläsande af denna utskottets hemställan anförde:

Herr Aulin: Huru djerft det än må synas att uppträda mot ett enigt statsutskott, skall jag i anseende till sakens vikt be att få säga några ord.

Direktionen för Eskilstuna tekniska söndags- och aftonskola har i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhållit, att anslaget till nämnda skola, nu 8,000 kronor, måtte höjas till 12,000 kronor för skolans utvidgande. Kongl. Maj:t har också insett behovet af den tillämnade utvidgningen och inkommit till Riksdagen med proposition i ämnet. Statsutskottet har delvis gynsamt mottagit denna hemställan, i det statsutskottet säger, att det anser utvidgningen vara »i väsentliga delar af behovet påkallad för att skolan skall kunna på fullt tillfredsställande sätt utöfva sin verksamhet». Men sedan påstår utskottet, att denna fråga hufvudsakligen skulle vara en lokal fråga för Eskilstuna; hvadan, då staden skulle åtnjuta största fördelen af denna skola, staden också borde till någon del bidraga till den ifrågasatta förhöjningen.

Jag vill då först påpeka, att det är ett säreget förhållande med Eskilstuna tekniska skola, det nemligen, att dess lärjungar icke komma endast från Eskilstuna stad. Till Eskilstuna samlas nemligen från rikets skilda delar en mängd ungdom för att inhemta kunskaper i smides- och metallindustrien, och under sin lärotid der bevista de också Eskilstuna tekniska skola. Sedan stanna icke alla dessa unge män kvar inom samhället, utan de gå ut till Sveriges skilda delar för att göra nytta med sina kunskaper. De hamna här och der vid våra stora mekaniska verkstäder i Stockholm, Göteborg, Malmö, Motala o. s. v. På sådant sätt gör verkliga Eskilstuna tekniska skola nytta för landet i dess helhet.

Det har vidare sagts, att Eskilstuna borde bidraga med någon del af anslaget för skolans utvidgande. Jag tror, att Eskilstuna sam-

*Angående
höjning af
anslaget till
tekniska
skolan i
Eskilstuna.
(Forts.)*

hälle icke gerna kan bidra med någon kontant summa i detta hänseende. Ty staden har verkligen gjort ofantligt stora uppoffringar för att åstadkomma denna skola. Staden har uppbyggt ett skolhus derför, som, om jag ej misstager mig, är brandförsäkradt för omkring 60,000 kronor. Och endera dagen hafva stadsfullmäktige att besluta en tillbyggnad af skolhuset, som är beräknad till 30,000 kronor. Under sådana förhållanden anser jag, att samhället icke kan bidra med någon ytterligare kontant årlig utgift för saken. Eskilstuna tekniska söndags- och aftonskola bör heller icke jemföras med öfriga sådana aftonskolor, utan den bör snarare likställas med våra vanliga tekniska läroverk, der staden bygger läroverkshuset och staten bekostar undervisningen.

Under sådana förhållanden anhåller jag att få yrka, att, med afslag å utskottets hemställan, Kongl. Maj:ts förslag måtte bifallas.

Vidare yttrades icke. Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 24.

Bifölls.

Punkten 25.

Lades till handlingarne.

Punkten 26.

*Angående
anslaget till
understöd åt
vittra författare.*

Uti en inom Andra Kammaren väckt motion (n:o 131) hade herr *D. Bergström* yrkat, *dels* att Riksdagen måtte bevilja det ordinarie anslaget på svenska akademiens stat till understöd åt vitterhetsidkare under det vilkor, att detta anslag enligt Kongl. Maj:ts disposition, efter inhemtande af förslag från såväl svenska akademien som Sveriges författareförening, användes vare sig till tillfälliga honorarier åt vittra författare af utmärkt förtjenst, och som af dylikt understöd kunna vara i behof, eller ock samt företrädesvis till understöd åt yngre mindre bemedlade personer, som visat mera framstående anlag för litterär verksamhet i ofvannämnda riktning; *dels ock* att ifrågasvarande anslag måtte höjas från 6,000 kronor till 12,000 kronor.

Utskottet hemställde emellertid:

att Riksdagen, med afslag å herr Bergströms ifrågasvarande motion, måtte i riksstaten för år 1898 uppföra anslaget till svenska akademien med oförändradt belopp 8,250 kronor.

Efter föredragning af punkten anförde:

Herr Bergström: Herr talman! Att äfven mycket framstående författare, särskildt i små länder, kunna få pröfva en mycket hård och bedröflig existens i ekonomiskt afseende, att de kunna tvingas att mynta ut sina talanger i småmynt i stället för att samla dem till

arbeten af bestående värde, det är ty värr en ofta nog gjord erfarenhet. Derfor har man också ansett, att staten eger en viss skyldighet att inskrida i dylika fall, och den svenska Riksdagen har redan för 34 år sedan genom ett sitt beslut för sin del erkänt riktigheten af denna grundsats, då nemligen Riksdagen anslog medel dels till understöd åt vittra författare af utmärkt förtjenst, hvilka deraf kunna vara i behof, dels äfven till understöd åt yngre obemedlade författare, som gifva rika löften för framtiden.

1897 års statsutskott har icke förnekat riktigheten af den nu ifrågakvarande grundsatsen. Den meningsskiljaktighet, som råder mellan mig och statsutskottet, gäller ju endast ett mera eller ett mindre. Medan jag med anslutning till den nu åberopade grundsatsen påyrkat en höjning af anslaget till understöd åt vittra författare från 6,000 till 12,000 kronor, har statsutskottet icke funnit giltiga skäl vara förebrogta för anslagets förhöjning. Jag har emellertid, mine herrar, uti min motion hänvisat särskildt till ett af våra grannländer, ett land, som är vida mindre än vårt och har en vida mindre budget än vår, der staten dock åt de vittra författarne offrar betydligt mera än vi. Jag har i min motion återgifvit ett utdrag ur den senaste danska finansloven och der sjelf gjort en beräkning af de summor, som kommit på de vittra författarne. Jag har kommit till en post af mellan 20- och 30,000 kronor. Men i dessa finanslovsförslag finnas några punkter, som icke äro närmare specificerade. Derfor har jag, sedan min motion väl blifvit afgifven, vänt mig till Danmark för att efterforska, huru vida beloppet icke i sjelfva verket är ännu högre, och jag har derifrån erfarit, att summan stiger till mellan 30- och 40,000 kronor.

Se vi på vårt grannland Norge, uppgår der statsanslaget till vittra författare till mellan 9- och 10,000 kronor — ja, närmare bestämdt uppgår det till 9,800 kronor — deraf 4,800 kronor årligen beviljas i s. k. fasta diktaregager och de öfriga 5,000 kronorna utgå till mera tillfälliga författarestipendier. En följd af att vi till skillnad från våra båda grannländer hafva en så pass liten summa att förfoga öfver har varit den, att, med fränseende af de belopp, som utgått nära nog såsom en sorts listtidspensioner, denna summa bortplottats — ty något annat uttryck kan man icke använda — i belopp på 3-, 4- och 500 kronor, medan Norges främste vittra författare, Björnson, Ibsen och Lie, sedan många år tillbaka åtnjuta årliga anslag af staten på 1,600 kronor, och medan i Danmark en mängd författare af staten erhåller belopp på ända till 2,000 kronor om året. Bland dem, som erhålla dylika belopp, skall jag nämna två namn, som äro väl kända åtminstone för flertalet af denna kammares ledamöter, Drachmann och Schandorph.

Om vi jemföra anslaget till vittra författare och dess fördelning med de anslag, som vi gifva till de bildande konsternas idkare, motsvarande anslag till musici o. s. v., finna vi, att fördelningen för dessa senare blir vida förnänligare, att de verkligen erhålla belopp, som kunna blifva dem till gagn och nytta, t. ex. för studieresor.

Om man jemför förhållandena nu och för 34 år sedan, så veta vi ju alla, huru betydligt vår riksstat har vuxit på dessa 34 år. Då

*Angående
anslaget till
understöd åt
vittra för-
fattare.
(Forts.)*

Angående
anslaget till
understöd åt
vittra för-
fattare.
(Forts.)

riksstaten för år 1864 visade en slutsiffra på ej fullt 33 millioner, äro vi ju redan nu uppe i ett belopp, som är mera än tre gånger större, och det skall väl icke dröja länge, innan detta belopp kommer att ytterligare växa. Men samtidigt med detta stå vi kvar vid den lilla siffran till vittra författare af 6,000 kronor.

Ungefär samtidigt med att min motion väcktes här i svenska Riksdagen, har en liknande motion blifvit väckt i vårt gamla broderland Finland — i det finska bondeståndet — i syfte att öka anslaget till författares understödande. Denna framställning i det finska bondeståndet har i vederbörande utskott rönt ett helt annat mottagande än min framställning i svenska Riksdagen.

Det utskott, som behandlade den finska motionen, har ansett, att ett ökad årligt anslag borde beviljas för att sätta samhället i tillfälle att kraftigt främja skönlitteraturens utveckling, och menings- skiljaktheten inom utskottet har, såsom jag sedermera skall påvisa, endast rört formen för utvecklingen. Det synes mig således, om man jemför våra förhållanden med förhållandena i våra grannländer, som om det verkliga skulle finnas fullt talande skäl för en så jemförelsevis liten ökning som med 6,000 kronor.

I min motion ha äfven framställts anmärkningar mot det sätt, hvarpå regeringen hitintills, i strid med Riksdagens afsigt, understundom fördelat detta anslag.

Statsutskottet har för sin del icke bestridt rigtigheten af dessa mina anmärkningar, och dessa mina anmärkningar hafva i dessa dagar till och med erhållit ett slags indirekt erkännande utaf den förslagsupprättande myndigheten sjelf, utaf svenska akademien, genom det förslag, som af densamma afgifvits till regeringen angående utdelningen för 1897, hvilket förslag jag här i afskrift har i min hand. Detta förslag skiljer sig i märkbar grad t. ex. ifrån sista årets — 1896 års förslag.

Då jag nu emellertid sökt bereda Riksdagen större garanti för att dessa anslagna medel för framtiden skulle i allo komma att användas till det ändamål, som Riksdagen afsett, och då jag derfor har ifrågasatt, att anslaget skulle utdelas efter hörande utaf såväl svenska akademien som ett annat vittert samfund, Sveriges författareförening, har statsutskottet härpå svarat, att »af nämnda förenings stadgar, hvilka bifogats motionen, inhemtas, att föreningens ändamål är en allmän sammanslutning mellan svenska författare för tillvaragande af deras ekonomiska intressen», och sedermera tillagt, att »ett samfund, som uteslutande har denna uppgift, synes icke böra tillmätas rätt att, på sätt motionären afsett, deltaga i bedömandet af litterära förtjenster».

Enligt min mening eger den förening, som är i fråga, Sveriges författareförening, tvärtom de allra bästa förutsättningar för att kunna utföra ett dylikt uppdrag. Föreningen rymmer enligt den senaste årsberättelsen 145 aktiva och 2 passiva ledamöter, den rymmer så godt som alla producerande svenska vittra författare och den representerar icke någon viss skola eller riktning. Man har således de bästa utsigter för att fullt opartiska förslag skulle komma ifrån den föreningen.

I andra länder tvekar man ingalunda att åt dylika litterära sällskap föreningar öfverlemna liknande uppdrag. I Finland har staten årligen anslagit ett visst belopp till dels det svenska litteratursällskapet, dels det finska litteratursällskapet, utaf hvilka belopp medel anvisas till vittra författare. Och i det utskottsutlåtande, om hvilket jag nyss talade, och hvilket afgifvits till årets finska ständer, föreslår utskottet allt fortgent att anhålla hos regeringen om att »de finska och svenska litteratursällskapen genom ökad årligt anslag i högre grad än härintills må försättas i tillfalle att kraftigt främja skönlitteraturens utveckling i vårt land». Det är således detta utskotts mening, att litteratursällskapen sjelfva skola utdela anslagen. Sedan finnes det åtskilliga reservanter mot ifrågavarande utskotts utlåtande — alla dess medlemmar äro för en höjning af ifrågavarande anslag — som i stället ifrågasatt, att utdelningen skall läggas i regeringens hand, men att deremot de båda sällskapen skulle hafva rätt att hvar i fråga om sina författare — finnar och svenskar — framställa förslag.

Jag tror också, att vi åt vår litterära sällskap förenings, Sveriges författareförening, lugnt kunna öfverlemna detta uppdrag. Derigenom skulle också — och det vore en gifven fördel — regeringen erhålla ett verkligt förslag att välja på, då regeringen skall utdela detta anslag.

Det är nemligen lika litet min mening, att Sveriges författareförening skall hafva det bestämmande ordet, som att svenska akademien skall hafva det; bestämmanderätten bör ligga i regeringens hand.

Det torde möjligen komma att framställas den anmärkning mot att öfverlemna ett dylikt förtroendeuppdrag åt Sveriges författareförening, att den är en helt ny och litet stadgad institution. Men jag ber då att få framhålla, att om det skulle visa sig att Sveriges författareförening icke motsvarar det bevisade förtroendet på det sätt, man hade väntat, finnes intet hinder för Riksdagen att när som helst fråntaga författareföreningen förtroendet att uppsätta förslag.

Jag kommer således att här vidhålla mitt förslag äfven i denna punkt, och då statsutskottet erinrat om, att på svenska akademien stat äro förutom 6,000 kronor till vittra författare uppförda 2,250 kronor, så skall jag naturligtvis icke mot detta belopp framställa någon anmärkning — det är ett belopp, som afsetts för hållandet af akademien högtidsdag, för vården af dess bibliotek, för arvode åt amanuens och vaktmästare, för minnespenningen o. s. v. — utan skall jag tillåta mig framställa det förslag: »att Riksdagen må i riksstaten för år 1898 å svenska akademien stat uppföra ett anslag af 14,250 kronor, deraf 2,250 kronor till akademien och 12,000 kronor till tillfälliga honorarier åt vittra författare, sistnämnda 12,000 kronor under det vilkor, att detta anslag enligt Kongl. Maj:ts disposition, efter inhämtande af förslag från såväl svenska akademien som Sveriges författareförening, användes vare sig till tillfälliga honorarier åt vittra författare af utmärkt fortjenst, och som af dylikt understöd kunna vara i behof, eller ock samt företrädesvis till understöd åt yngre, mindre bemedlade personer, som visat mera framstående anlag för litterär verksamhet i ofvannämnda rigtning.

*Angående
anslaget till
understöd åt
vittra för-
fattare.*
(Forts.)

Angående
anslaget till
understöd åt
vittra för-
fattare.
(Forts.)

Mine herrar, det är icke så sällan, som det talas om det stora ansvar, som riksdagsmannakallet pålägger, men jag fruktar, att man understundom också är benägen att taga detta ansvar väl lätt. För mängden af denna kammares ledamöter förefaller nog den fråga, som jag här har bragt å bane, att vara mycket liten, mycket litet betydande, men i sjelfva verket har denna fråga en mycket stor räckvidd. Det är icke af ringa betydelse för ett land, i synnerhet för ett litet land, i fall det vet att tillvarataga och tillgodogöra sig alla sina bästa krafter på olika områden eller icke. Det är dock uti vårt land och uti vårt århundrade, som en af Konungens rådgifvare har behöft erinra om, att det dock icke går an att låta Sveriges största snille svälta i hjel, för att detta författaresnille skulle utaf staten erhålla en liten befattning, som gaf honom, om jag minnes rätt, en inkomst af 7- à 800 kronor om året.

Härom dagen var här i kammaren fråga om, att staten borde värna om de bildande konstnärernas rätt, och den saken visade sig kammarens ledamöter behjerta. Det är här icke fråga om författarnes rätt — den saken torde vi komma till om några dagar — det är i stället fråga om, att staten bör bereda folket och landet tillfälle att få det största möjliga utbyte af sina bästa krafter på litteraturens liksom på hvarje annat område. Jag skall icke här försöka att gifva någon fullständig utredning af litteraturens betydelse för ett folk; dertill är jag icke mannen. Men jag skall tillåta mig att anföra ett par synpunkter, som synas mig icke alldeles böra sakna resonans i denna kammare.

Det är en afgjord skilnad mellan de bildande konsterna och deras idkares alster å ena sidan och vitterheten och vitterhetsidkarnes alster å andra sidan. De bildande konstnärernas alster blifva icke på samma sätt tillgängliga för folket i stort som de litterära alstren; de komma icke så ut bland den stora mängden. Det är nu emellertid en gammal god sats, som säger, att man skall ge det bästa möjliga åt folket, och ur denna synpunkt synes det mig, att vi ha allt skäl att ge det lilla belopp, som här är i fråga, åt våra vittra författare, för att de sedan skola kunna gifva det bästa möjliga åt folket.

Det är nog samtliga kammarens ledamöter väl bekant, att man under de senare årtiondena ute i den stora världen rätt ofta rigtat blicken upp mot Norden, att man der visat ett stort intresse för hvad de nordiska vittra författarne kunnat producera. De stora och de största namnen, som gått ut öfver världen, tillhöra icke oss, men det är dock några namn äfven hos oss, som hunnit ut på kontinenten. Vi skola här i år i vårt land se en massa främlingar; vi skola bland annat mottaga verdenspressens representanter, hvilka komma hit för att studera vårt land och vårt folk. Vi kunna vara öfvertygade om, att en af de första frågorna, som dessa komma att ställa till oss, är den: »huru ha edra vittra författare det stäldt, och hvad göra ni för dem?» Det är icke med gladt sinne, som man då går att svara: »Riksdagens mest betydande utskott har i år haft att behandla en motion, som rört de vittra författarne, och i detta utskott har icke en enda röst höjts för att med några få tusen kronor öka det anslag,

staten ger till dessa vittra författare», och sedan får lof att tillägga, att Riksdagen har följt detta utskott och lemnat förslaget utan afseende.

Jag kommer här tillbaka till frågan om ansvaret. Jag har här i min hand en bok, som kommit ut i dessa dagar; på dess perm står orden: »efterlemnade skrifter», och titeln är »Adalens poesid». Jag har icke läst denna bok till slut och vet således icke, om den för guld allt igenom; men så mycket är visst, att man behöfver icke läsa långt i denna bok för att se, att den, som lemnat efter sig dessa skrifter, var en ovanligt rikt utrustad författaretalang — det var en talang, som hade kunnat ge vårt land ofantligt mycket. Jag tror, att man skall finna, att man utaf denne döde författare skulle haft skäl att vänta, att han af vårt s. k. framtidsland, Norrland, af folkets lif der uppe i arbete och nöd, i sorg och glädje kunnat gifva en fullödigg teckning, en teckning sådan, som ingen annan kunnat gifva. Åt denne författare har icke ett öre kommit att afses af det anslag, som gifvits till vittra författare; staten har icke på något sätt kunnat understödja denna unge man, som efter ett lif af nöd och umbäranden dog på främmande mark. Det synes mig, mine herrar, som om detta borde hos oss frammana en känsla af ansvar. Han var, mine herrar, nog icke den förste och skall säkert icke heller bli den siste, som af dylik anledning stupat i kampen för tillvaron.

Herr talman! Jag kan knappast tro, att icke Andra Kammaren skulle vilja offra en tiotusendedel — ty det är icke mera, det här gäller — af sin budgetssiffra för det viktiga kulturändamål, som här är i fråga; och jag yrkar därför bifall till det af mig nyss framställda förslaget.

Herr Persson i Tällberg: Herr grefve och talman, mine herrar! Jag vill visst icke uttala något misstroende mot svenska författareföreningen och icke heller mot den högt ärade motionären, ty jag skulle vilja säga, att han i visst afseende kan ha rätt. Jag vill icke heller uttala något klander mot författareföreningen, därför att denna förening har som sin hufvudsakliga uppgift att skydda sina delegares ekonomiska intressen, ty det är ju godt och väl, alltsammans detta. Men nu föreslår motionären här, att denna författareförening skulle tillsammans med svenska akademien få rätt att föreslå, hvilka af dessa vittra författare skulle komma i åtnjutande af honorar. Det lärer dessutom ej vara blott denna rätt, som skulle tillkomma författareföreningen, utan svenska författareföreningen skulle väl ock få någon rätt att bestämma, hvilka skrifter skulle anses såsom vittra och således äfven hvilka författare skulle anses såsom vittra författare. Jag förmodar, att den ärade motionären sjelf tillhör denna svenska författareförening. Men jag hemställer till herrarne, om det skulle falla sig lämpligt, om vi en vacker dag finge se sådana skrifter prisbelönade, som t. ex. ha till rubrik: »Karakteristiker af Andra Kammarens män», der en god del af oss framstälts mera som krukor än som män. Det är med anledning af en viss fruktan för, att sådana skrifter skulle kunna komma att prisbelönas, som jag ej kan vara med om den ärade motionärens framställning, utan ber

*Angående
anslaget till
understöd åt
vittra för-
fattare.*
(Forts.)

Angående att få yrka afslag å motionen och bifall till utskottets betänkande i
 anslaget till denna punkt.
 understöd åt
 vitttra för-
 fattare.
 (Forts.)

Herr Branting: Herr talman, mine herrar! Jag skall knappast gå in något på de argument, som vi nyss ha hört framföras af den senaste ärade talaren, ty jag vet icke, om han verkligen kan ha framfört dem i fullt god tro, om jag så får säga — jag menar, om han verkligen kan ha afsett att med dessa argument göra något intryck på kammaren, ty de äro ju dock af sådan art, att man icke kan taga upp dem i en allvarlig diskussion.

Det är ju här icke en smula fråga om — och det vet säkert den ärade talaren också — att taga in någon sorts politiska agitationsbrochyrer i vare sig den ena eller andra rigtningen under vittter synvinkel, likasom ock den förutsättning, hvarmed han antagligen trodde sig kunna göra ett visst intryck, nemligen att motionären skulle tillhöra författareföreningen, något, som skulle verka så anskrämligt, icke heller håller streck.

Jag har begärt ordet, icke för att bemöta honom, utan för att säga några ord i denna sak.

Det gör verkligen ett något nedslående intryck, när man finner, att en motion, som blifvit så utmärkt omsorgsfullt genomarbetad, som verkligen fallet är med herr Bergströms ifrågavarande motion, blir af ett Riksdagens utskott så utan vidare affärdad, som här skett. Herr Bergström har i sin mycket digra motion — den är kanske till och med litet för diger, och detta har må hända gjort, att åtskilliga icke läst igenom den — punkt för punkt och år för år följt, huru man gått till väga vid utdelningen af detta anslag, som Riksdagen vanligen beviljat i den stora klumpsumman och således utan att sjelf märka, hvad den beviljat. Han har med alldeles ovederläggliga argument och siffror visat, att den användning af anslaget, som Riksdagen föreskrifvit, till stor del icke blifvit iakttagen. Bortåt en tredjedel af hela det belopp, som under årens lopp anvisats i detta syfte, har icke blifvit utdelad på det sätt, Riksdagen alldeles otvetydigt bestämt.

För det första står det ju, att det skulle vara »tillfälliga» honorar till vitttra författare af utmärkt förtjenst; men det har icke hindrat, att icke mindre än 46,000 kronor tillsammans år efter år lemnats i understöd åt en författare, som är medlem af svenska akademien. Man må tänka om hans verksamhet som öfversättare hvad som helst och skatta den ganska högt, men det är alldeles påtagligt, att svenska akademien går utom gränserna för sin befogenhet, när den med stöd af sin rätt att ge tillfälliga honorar åt vitttra författare af utmärkt förtjenst år efter år pensionerar en af sina egna medlemmar.

Motionären har också dragit fram, huru en stor mängd universitetsdocenter inom de historiska och filologiska vetenskapsgrenarne fått en summa af detta anslag, som knappt med fog bort tagas från dessa små åt vitterheten lemnade slantar. Emot detta har statsutskottet i allt fall icke haft det ringaste att invända; det har helt enkelt förbigått hela denna sida af motionärens framställning, hvilken enligt min uppfattning är en af de viktigaste delarne af motionen, då den

ju visar, att ett anslag, som Riksdagen beviljat, icke utgått som det borde, och således här rättelse kräfvades i detta afseende. Statsutskottet har föredragit att tåga och ej alls taga upp saken; det menar bara, att Riksdagen skall sluta ögonen till för dessa påtagliga och bevisade origtigheter och i allt fall låta allt gå på samma sätt som förut.

*Angående
anslaget till
understöd åt
vittra för-
fattare.
(Forts.)*

Hvad nu för öfrigt sjelfva höjningen beträffar i anslaget, så må man väl kunna komma öfverens om att en Riksdag, som beviljar så ofantliga summor, som här opåtaladt eller nästan opåtaladt skett, för ändamål, som ha så oändligt litet med kulturen att skaffa, icke bör utmärka sig så drastiskt för njugghet, när det gäller att lemna någon slant också till det rent kulturella ändamål, som här är i fråga. Mången gång har det gjorts försök att hejda på dessa fjerde och femte hufvudtitlar, men det vet man, hvart det pekar. Då heter det, att det går ej an att visa sparsamhet, men när fråga är om dessa fattiga sex tusen kronor, som skulle lemnas åt hela vårt lands vitterhet, heter det, att någon så farlig höjning af budgeten kunna vi icke på några vilkor vara med om; för en dylik höjning äro ej giltiga skäl förebragta. Jag ber för min del att få protester mot en sådan krass sparsamhet, och jag är fullkomligt öfvertygad om, att, vore det här fallet, att andra samhällslager än de, som nu i denna kammare ha det afgörande utslaget, vore talrikare representerade, skulle dessa, som ju dock anses vara mindre kulturellt intresserade, alldeles säkert som en man vara med om att främja sådana anslag som dessa. Ty de förstå mycket väl, att hvad de kunna göra för sitt lands bildning, för dess höjning och utveckling i kultur, egentligen i grund och botten är det bästa försvar, som ett land kan ha i kampen för sin tillvaro.

Utom de anmärkningar mot svenska akademiens sätt att förvalta ifrågavarande medel, hvilka redan ha framställts af motionären i hans motion och sedermera i hans anförande, ber jag att få framdraga endast ett enda litet exempel, som ganska tydligt visar olämpligheten af att åt ett enda — jag vågar väl säga det — koteri öfverlemnas bestämmanderätten, som det faktiskt har blifvit i och med förslagsrätten, af huru dessa medel skola inom vitterhetens och litteraturens område fördelas.

Det förekommer på sid. 43 i motionen ett utlåtande, som afgafs år 1886 af svenska akademien, och som är undertecknad af dess ordförande, erkebiskop Sundberg, och dess ständige sekreterare, Carl David af Wirsén. Der lemnas en uppgift om, att bland dem, som förordats till pris, är t. ex. vice härads höfding V. Moll, »hvars poetiska arbeten »Moderskärlekens myster» och »Dikter» röjt, den förra framför allt en känslans skärhet och innerlighet, hvilken under vittra brytningstider, sådana som den nuvarande, är jemförelsevis sällsynt, den senare ett poetiskt behag» o. s. v. I ett sådant utlåtande talar väl så tydligt, som ske kan, icke en opartisk domstol, utan en partitagande part, en, som talar om att under en »vitterhetens brytningstid», sådan som den nuvarande, skola vi uppmanade hvad som nu — under vitterhetens nuvarande utvecklingskede — förtrampas af den framstormande realismen. När sådana motiveringar

*Angående
anslaget till
understöd åt
vittra för-
fattare.*

(Forts.)

gifvas, så lemnar akademien i och med det samma sin opartiska ståndpunkt — eller rättare den ståndpunkt, som den borde hafva — och gör sig själf till part, och så har den äfven, om ock kanske ej alltid så tydligt som i detta fall, dock allt igenom, om man ser efter, hvilka som ha fått anslag, visat, att den vill fatta sitt kall.

Det ligger äfven ganska mycket i sakens natur, att svenska akademien icke kan, såsom denna institution rekryteras, och sådana som hela dess traditioner och anda äro, vara något egentligt godt forum för de litterära strömningar, som bära nya lifskraftiga frön inom sig och som kunna verka befruktande och frigörande på litteraturen. När så är förhållandet, synes det icke vara för mycket begärtdt, att man vid sidan af denna institution skulle låta författarne själfva i någon mån komma till orda, utan att man derför vill åt dem helt och hållet öfverlemna att själfva inom sig afgöra, hvilka som skola prisbelönas. Enligt herr Bergströms förslag ligger allt till sist i Kongl. Maj:ts hand; och det kunna vi väl dock vara temligen öfverens om, att Kongl. Maj:t icke skall gå den litterära vensterns ärenden i allt för hög grad. Och jag tror ej, att Riksdagen behöfver särskildt bevaka Kongl. Maj:t., så att han ej gör några snedprång i det hänseendet.

Jag vill för öfrigt i detta sammanhang icke undertrycka den meningen, att det synes mig vara ganska lämpligt, att man kommer i håg, att vid sidan af Kongl. Maj:t såsom prisutdelare i sådana fall man skulle, när det gäller författare af utmärkt förtjenst, mycket väl kunna — i vårt land liksom i våra grannländer — sätta Riksdagen själf. Jag tror, att det ej skulle vara alldeles ur vägen, om till några af dem, som gjort vår litteratur heder, svenska Riksdagen skulle direkt lemna ett litet diktaregage, såsom man förfar i Norge och som det äfven sker i Danmark. Det kunde visserligen häremot invändas, att det kanske här icke, med Riksdagens nuvarande intresse för dylika frågor, blefve så, att det litterära omdömet och Riksdagens omdöme, om hvilka som borde ha sådana utmärkelser, sammanfölle, men i alla fall, äfven med de fel, som kunde begås af Riksdagen och som utan tvifvel äfven skulle komma att begås, vore det godt, om emellanåt ett sådant nationelt uttalande skedde, och det ej minst ur den synpunkten, att det enligt min tro skulle verka uppfostrande och medföra ökad insigt om litteraturens värde bland folket, i fall någon gång dessa frågor komme före i Riksdagen och ej först afgjordes af ett koteri, svenska akademien, hvarefter man får läsa i tidningarne, att Kongl. Maj:t fastställt hvad akademien föreslagit. Det blefve derigenom, menar jag således, en helt annat slags vaxelverkan mellan författarne och det politiska uttrycket för nationen, i fall det någon gång kunde ifrågakomma, att Riksdagen grepe in och gäfvde belöningar åt sådana författare, som kanske stött sig med den officiella akademien, men som i alla fall enligt Riksdagens mening gjort sig förtjenta om den nationella utvecklingen.

Detta har jag blott velat säga i förbigående. Såsom frågan nu ligger, ber jag att på det lifligaste få yrka bifall till det af herr Bergström under öfverläggningen framställda yrkandet.

Herr Boëthius: Herr talman, mine herrar! Motionären har påstått, att svenska akademien på ett mindre tillfredsetällande sätt skulle ha skött detta sitt uppdrag, och den siste talaren har mycket skarpt betonat detsamma och framhållit tvenne synpunkter, med afseende på hvilka akademien skulle ha handlat mot Riksdagens mening. Jag beklagar, att icke den man, som bäst kunnat yttra sig här om, herr Odhner, är närvarande, utan af sjukdom hindrad. Då han emellertid är borta, och det synes mig, att dessa anklagelser icke äro befogade, må det tillåtas äfven en person, som icke har med akademien att göra och som icke är något närmare hemma i dess angelägenheter, att dock i rättvisans intresse få framhålla en annan synpunkt.

Akademien skulle ha handlat mot meningen med detta anslag, då den icke uteslutande gifvit det åt skalder eller skönlitterära författare, utan äfven gifvit det åt historici och idkare af språkkunskaper. Enligt min uppfattning har akademien dervid icke förfarit origtigt, ty beslutet lyder enligt riksdagsskrifvelsen, att det skall gifvas till uppmuntran åt »vitterhetsidkare»; men enligt svenskt språkbruk falla under begreppet »vitterhet» icke blott poesi och romanlitteratur, utan äfven historiska och språkvetenskapliga arbeten, när de framträda i en sådan form, att den är i någon mån konstnärlig. Så har »vitterhet» alltid uppfattats här i landet, och det framgår af t. ex. titeln på en annan af våra akademier, nemligen vitterhetsakademien, som förnämligast egnar sig åt historisk forskning. Ordet har utan tvifvel kommit in i Sverige såsom en översättning af det franska »belles lettres», hvilket uttryck äfvenledes har en dylik vidsträckt omfattning.

Den skrifvelse, genom hvilken detta anslag först kom till stånd, denna riksdagsskrifvelse är ock sådan, att den gifver skäl för en dylik tolkning, ty der talas om »litterära studier». Således synes det mig icke, att akademien i denna sak har öfverskridit sin befogenhet. Dessutom är att märka, att hon dock i allmänhet har gifvit största antalet anslag åt rent skönlitterära författare.

Den andra afvikelsen skulle ha varit den, att akademien gifvit äldre författare anslag år efter år. I ifrågavarande skrifvelse heter det, »att anslaget skall fördelas mellan sådana äldre eller yngre vitterhetsidkare, hvilka genom sin litterära verksamhet antingen redan spridit glans öfver fäderneslandets litteratur eller gifvit grundade anledningar till den förhoppning, att de, genom att ostörda få egna sig åt litterära studier eller arbeten, skulle blifva en prydnad för svenska vitterheten». Orättvisan eller afvikelsen skulle väl då egentligen ligga deri, att det i skrifvelsen talas om »tillfälliga honorarier». Ja, men ett tillfälligt honorar kan man ju anse ett sådant vara, hvarom beslut fattas hvarje år. Och dessutom: den man, som nu har åtnjutit detta, och om hvilken egentligen anmärkningarna röra sig, är Karl Kullberg. Han är nu snart 80 år, och hela hans existens beror på detta anslag. Och öfversättaren af Tasso och Ariosto har väl dock utfört en sådan lifsgerning, att ett offentligt erkännande väl borde komma honom till del, synes det mig. Om man äfven nu anställer en jemförelse med utlandet, tro herrarne,

*Angående
anslaget till
understöd åt
vittra för-
fattare.
(Forts.)*

Angående
anslaget till
understöd åt
vittra författare.
(Forts.)

att det der skulle komma i fråga att beröfva en författare, som fått ett diktaregagge, detta anslag, när han blifvit gammal och orkeslös och ej har något annat att lefva af? Den siste talaren påstod för öfrigt, att akademien *allt igenom* förfarit partiskt vid utdelandet af dessa understöd och endast gifvit dem åt medlemmar af en viss litterär skola — talaren begagnade särskildt uttrycket »*allt igenom*». Jag skall dock be att få erinra derom, att här om året gaf akademien detta understöd åt en åt venster mycket avancerad författare, men som tillika är en af våra mest begåfvade, nemligen Fröding. En akademi, som gifvit Gustaf Fröding detta anslag, kan väl icke sägas ha handlat allt igenom i partisk rigtning åt andra hållet. Men efter som nu denna sak måste bringas på tal, kan det väl förtjena omnämnas, huru det gick med detta anslag. Jo, det skänktes af dess mottagare till folkriksdagen. Detta må nu vara hans sak, kan man säga, men vi må dock komma i håg, att detta anslag var gifvet till understöd åt fattiga författare, och om mottagaren ansåg sig icke behöfva det, så anser jag, att han handlade bra hjertlost, då han icke lemnade det tillbaka för att låta det komma en annan författare till godo. Emellertid kan ett sådant fall som detta icke just vara uppmuntrande.

Vidare har den siste talaren kommit fram med ett för honom mycket kärt kapitel, nemligen att vi icke vilja gifva något till kulturändamål, men deremot så mycket mera för försvaret. Mine herrar! Enligt min uppfattning är det ett kulturändamål att bevara och betrygga den svenska kulturens sjelfständighet, och jag tror icke, att det svenska folket kan sägas hafva handlat kulturfiendligt, när det sett till, att det, om möjligt, kan värna grundvalarne för sin nationella kultur.

Hvad nu för öfrigt sjelfva motionen angår, så vill jag för min del på det varmaste instämma i dess vackra syfte och gifva mitt fulla erkännande åt de varma ord, som här ha uttalats af motionären och jemväl åt åtskilliga synpunkter, som den siste ärade talaren på stockholmsbanken anförde, och särskildt skulle jag icke hafva något emot den tanken, att Riksdagen här såsom i Norge gäfve anslag åt framstående vittra författare. Men det är en sak, som, trots att jag känner ansvaret af ett afslag tungt, gör det svårt för mig att vara med om motionen i dess nuvarande form, och det är, att svenska författareföreningen skulle vara, så att säga, en prisnämnd. Jag hyser mycken aktning för denna förening, har tänkt mig möjligheten att sjelf gå in i densamma, och jag anser, att den har stora uppgifter att fylla i afseende på litteraturen, men jag ber herrarne komma i håg, att enligt dess stadgar fordras för inträde i föreningen blott att hafva utgifvit *ett* — säger ett — skönlitterärt arbete. Man må nu hysa hvilken åsigt som helst om svenska akademiens lämplighet, men tro herrarne, att en församling, der man kan komma in under så lätta vilkor, verkligen skulle innebära betryggande garantier för detta anslags rätta användning? Jag fruktar, att der ganska ofta befve en vexlande majoritet, som bestämde besluten. Man må nu icke fästa sig vid namnen på de personer, som utgöra föreningens styrelse, ty det är icke styrelsen, som här skulle vara verksam, det är föreningen

i dess helhet. Det synes mig således, att motionären, huru behjertansvärdt hans förslag för ofrigt än må vara, icke funnit rätta sättet, när han vill göra denna författareförening till ett slags prisnämnd. Motionären jämförde de svenska och finska litteratursällskapen i Finland med författareföreningen. Jag får erkänna, att jag icke känner till dessa sällskaps stadgar, men för att jämförelsen skall vara belysande, fordras, att man har kännedom om, huruvida dessa sällskap också äro fotade på så lösa grundvalar som författareföreningen.

På grund af det anförda måste jag under nuvarande förhållanden yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Bergström: Herr talman! Den siste talaren har uppträdt till svenska akademins försvar gent emot de anmärkningar, som ha framkommit dels i min motion och dels från annat håll med anledning af att akademien har föreslagit till erhållande af understöd från detta anslag personer, som syssla med historiska och filologiska studier och icke med vitterhet. Den ärade talaren åberopade till stöd för ett sådant tillvägagående från akademins sida det gamla svenska språkbruket, enligt hvilket icke blott poesi, utan äfven historia och språkvetenskap m. m. skulle falla under begreppet vitterhet. Ja, det är ett mycket gammalt språkbruk, det är det gamla gustavianska språkbruket, om hvilket akademins egen historieskrifvare säger, att på den tid, när akademien skapades, då var skillnaden mellan vetenskap och vitterhet icke skarpt uppdragen. Numera är denna gräns skarp och bestämd, och särskildt borde den siste ärade talaren icke vara alldeles okunnig om, att den är skarpare uppdragen äfven af svenska akademien. Han har nemligen på 1870-talet varit gustaviansk stipendiat hos akademien och haft skyldighet att ställa sig till efterrättelse det reglemente, som svenska akademien uppstått för dessa stipendier, och i detta reglemente, enligt dess år 1861 förändrade form, uppdrages en skarp gräns mellan fäderneslandets häfder å ena sidan och svensk vitterhet å den andra och mellan hvad som å ena sidan är att räkna till vittra ämnen och å den andra till historiska.

Den siste ärade talaren synes vidare, likasom den ledamot af kammaren, som försvarat utskottet, ha den uppfattningen, att författareföreningen skulle bli något slags prisnämnd, att författareföreningen, såsom talaren på dalabanken yttrade, skulle *bestämma*, hvilka författare som skola erhålla understöd. Det är icke alls fråga om detta. I min motion afses endast och allenast, att Sveriges författareförening lika väl som svenska akademien skulle hafva *förslagsrätt*; bestämmanderätten skulle fortfarande ligga på helt annat håll, nemligen i regeringens hand.

Jag yrkar fortfarande bifall till mitt förslag.

Öfverläggningen förklarades härmed slutad. I enlighet med de yrkanden, som derunder förekommit, gaf herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan och dels på bifall till det af herr Bergström under öfverläggningen framställda förslag; och fann herr talmannen den förra propositionen vara besvarad med öfver-

*Angående
anslaget till
understöd åt
vittra för-
fattare.
(Forts.)*

vägande ja. Votering blef likväl begärd, i följd hvaraf nu uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller hvad statsutskottet hemställt i 26:te punkten af förevarande utlåtande n:o 9, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit det af herr Bergström under öfverläggningen gjorda yrkande.

Omröstningen försiggick i vanlig ordning och visade 156 ja mot 46 nej; varande alltså utskottets hemställan af kammaren bifallen.

Punkten 27.

Bifölls.

Punkten 28.

*Angående
kostnaden
för underhåll
af medellösa
sinnessjuka
å hospital.*

Uti en inom Andra Kammaren väckt motion (n:o 34) hade herr P. Jönsson i Färeköp yrkat, att Riksdagen ville hos Kongl. Maj:t hemställa, att Kongl. Maj:t måtte taga i öfvervägande, huruvida kostnaden för hospitalsvård af medellösa sinnessjuka skulle blifva en statens angelägenhet, samt kommuner och enskilda alltså från dylik kostnad befrias.

Utskottet hemställde emellertid, att motionen icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Efter föredragning af punkten anförde

Herr Jönsson i Färeköp: Statsutskottet, som haft denna fråga under behandling, har lemnat ett välvilligt erkännande åt innebörden af min motion, men har icke ansett sig kunna tillstyrka den i hela dess vidd. Jag får väl därför finna mig i att frågan är för denna riksdag fallen, men hoppas, att den fallit framåt. Lifligt öfvertygad, som jag är, om det rättmätiga i denna sak, skall jag till nästa Riksdag komma upp igen med samma fråga, om ock kanske i en moderatere form.

Herr Svensson i Olseröd: Jag har icke något yrkande att göra, men skall dock be att få anföras ett skäl för befogenheten af motionärens hemställan. I min hemtrakt finnes det en liten kommun om cirka sex mantal, i hvilken bor en person, som har en sinnessjuk hustru,

hvilken i 34 år värdats å Lunds hospital, och kommunen har hela tiden för denna qvinna fått utbetala omkring 200 kronor om året i underhåll. Jag tror därför, att motionen är mycket väl befogad, och jag har velat säga detta för att få till protokollet antecknad, att jag hyser varma sympatier för densamma.

Jag har, som sagdt, icke något yrkande att göra.

Angående
kostnaden
för underhåll
af medellösa
sinnessjuka
å hospital.

(Forts.)

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

Vid föredragning dernäst af *punkten 29*, angående anslag till uppfostringsanstalter för sinnesslöa barn, begärdes ordet af

Herr Zotterman, som yttrade: Jag vill icke göra något yrkande om afslag å denna punkt, men anser mig dock böra yttra några ord.

På grund af den skrifvelse, som Riksdagen aflät den 20 maj 1892, har Kongl. Maj:t tillsatt en komité för att utreda frågan om sinnesslösas undervisning. Denna komité har kommit till det resultatet att indela de sinnesslöa i två klasser, nemligen bildbara och icke bildbara sinnesslöa — eller andesvage — och har för sin del föreslagit, att 250 kronor om året skulle lemnas af staten till understöd åt sådana sinnesslöa, som intagas på undervisningsanstalter, och 100 kronor till hvarje barn, som efter genomgången skolkurs skulle blifva intaget i arbetshem.

Men komiterade hafva för sin del frånträdt denna princip i fråga om de icke bildbara sinnesslöa och der uttalat sig för en annan understödsgrund, den nemligen att staten skulle bidraga med t. ex. hälften af anläggningskostnaden för de inrättningar, som för dessa sinnesslöa kunde komma att behövas. De satte för öfrigt i fråga, att staten skulle sjelf taga denna sak om hand.

Denna del af frågan har utaf Kongl. Maj:t lemnats åt framtiden.

Jag vill nu icke ingå i någon saklig pröfning af detta komiterades uttalande, men jag vill framhålla såsom ett önskemål, att, om några kommuner finna sig föranlättna att för dessa olyckliga inrätta vårdanstalter, Kongl. Maj:t, i fall ansökan derom till honom inkommer, måtte meddela understöd äfven åt sådana anstalter, och att, om Kongl. Maj:t anser sig på grund af ordalydelsen i detta beslut icke kunna sjelf bevilja ett sådant anslag, Kongl. Maj:t måtte till Riksdagen göra den framställning, hvartill frågan kan föranleda. Jag gör detta därför, att jag anser de icke bildbara sinnesslösas ställning lika beaktansvärd som de andras. Den, som har sett sådana sinnesslöa, som här är fråga om, han skall gifva mig rätt uti, att deras ställning är mer än sorglig. Det har uttalats i statsrådsprotokollet, att de böra vara föremål för fattigvården, tills man längre fram anser lämpligt anordna särskild vård för dem. Ja, vi behöfva blott kasta en blick på, huru det går till, när sådana lemnas till fattigvården. Vanligen finnas sådana olyckliga i de fattigaste hemmen, och om man i dessa hem icke egnar dem någon vård, då lefva de sämre lif än djuren; skall man åter taga tillbörlig vård om dem, så tager detta en persons hela uppmärksamhet i anspråk, och det synes mig mycket hårdt att pålägga ett fattigt hem en så stor kostnad, som detta i sig innebär.

Jag har icke kunnat underlåta att framhålla detta önskemål, men har icke något yrkande att göra.

Herr *Petri* instämde häruti.

Vidare anfördes icke. Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 30.

Bifölls.

Då tiden nu var långt framskriden, uppsköts den vidare öfverläggningen angående föreliggande utlåtande till ett kommande sammanträde.

§ 5.

Till kammaren hade inkommit följande sjukbetyg, som upplästes:

Riksarkivarien herr C. Th. Odhner är på grund af *svindel* fortfarande hindrad att deltaga i Riksdagens arbete, hvilket intygas.

Stockholm den 30 april 1897.

E. G. Johnson,
med. doktor.

§ 6.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herrar *J. E. Olsson* i Skiftinge och *A. Hansson* i Solberga under den 3 dennes.

§ 7.

Till bordläggning anmäldes

statsutskottets memorial och utlåtande:

n:o 45 a, med öfverlemnande till Riksdagen af förteckningar å försålda kronoegendomar samt å inköp af mark för bildande af kronoparker; och

n:o 57, angående Kongl. Maj:ts proposition rörande lönerreglering för personalen vid statens jernvägar och i anledning deraf inom Riksdagen väckta motioner;

sammansatta stats- och bankoutskottets utlåtanden och memorial;

n:o 10, i anledning af väckt motion om ändrad lydelse af § 7 i gällande instruktion för Riksdagens revisorer af stats-, banko- och riksgäldsverken;

n:o 11, i anledning af väckt motion om utredning i fråga om lämpligheten af uppförande af nytt riksbankshus å Helgeandsholmen m. m.; och

n:o 12, i anledning af fullmäktiges i riksbanken och riksgäldskontoret framställning angående inmurande af grundsten i riksdagshusbyggnaden på Helgeandsholmen;

bankoutskottets memorial:

n:o 11, i fråga om åtgärder för beredande af egna bankbyggnader åt vissa afdelningskontor af riksbanken; och

n:o 12, med anledning af gjord framställning om ålderstillägg åt verkmästaren vid Tumba bruk; samt

särskilda utskottets memorial n:o 3, i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut rörande vissa delar af den i utskottets utlåtande n:o 1, första punkten, föreslagna Lag för Sveriges riksbank.

§ 8.

Justerades ett protokollsutdrag; hvarefter kammarens ledamöter åtskildes kl. 4,3 e. m.

In fidem
E. Nathorst Böös.